

6905/04

EDUC 43

AZ ELJÁRÁS EREDMÉNYE

szerv : A Tanács

dátum: 2004. február 26.

Előző dok. sz.: 6236/04 EDUC 32 + COR 1

Cion jav. sz. : 14358/03 EDUC 168 – COM (2003) 685 végleges

Tárgy : " OKTATÁS ÉS KÉPZÉS 2010 " A LISSZABONI STRATÉGIA SIKERE A
SÜRGŐS REFORMOKON MÚLIK

A Tanács és a Bizottság közös időközi jelentése az európai oktatási és képzési
rendszerek célkitűzéseikhez kapcsolódó részletes munkaprogram megvalósításáról

Az Európai Tanács 2002. márciusában, Barcelonában tartott ülésén kapott felhatalmazás alapján, melynek értelmében a Tanácsnak és a Bizottságnak az Európai Tanács 2004. tavaszán tartandó ülésén be kell számolnia az oktatási és képzési rendszerek 2010-ig tartó részletes munkaprogramjának tényleges eredményeiről, a Tanács és a Bizottság az alábbi, fent említett közös időközi jelentést fogadta el a brüsszeli (2004. március 25-26-án tartandó) Európai Tanács elé történő terjesztés céljából.

**„OKTATÁS ÉS KÉPZÉS 2010”
A LISSZABONI STRATÉGIA SIKERE A SÜRGŐS REFORMOKON MÚLIK**

A Tanács és a Bizottság közös időközi jelentése az európai oktatási és képzési rendszerek célkitűzéseikhez kapcsolódó részletes munkaprogram megvalósításáról

TARTALOMJEGYZÉK

OKTATÁS ÉS KÉPZÉS 2010: A TANÁCS ÉS A BIZOTTSÁG EURÓPAI TANÁCS SZÁMÁRA MEGFOGALMAZOTT LEGFONTOSABB ÜZENETEI.....	4
BEVEZETÉS: MEGHATÁROZÓ SZEREP A LISSZABONI STRATÉGIÁBAN.....	7
I. SZAKASZ: TOVÁBBI CSELEKVÉSRE VAN SZÜKSÉG, MIKÖZBEN FOGY AZ IDŐ	10
1.1 Előrelépés az európai együttműködés terén	10
1.1.1 <i>A munkaprogram megvalósítása érdekében tett első lépések.....</i>	<i>10</i>
1.1.2 <i>A felsőoktatás központi szerepe a tudás Európájában</i>	<i>11</i>
1.1.3 <i>A koppenhágai nyilatkozat végrehajtásának első konkrét eredményei</i>	<i>13</i>
1.1.4 <i>Fokozni kell a mobilitást az oktatás és a képzés területén.....</i>	<i>13</i>
1.2 Az Európai Uniónak fel kell zárkóznia fő versenytársaihoz	14
1.3 Számos veszélyezés továbbra is villog	15
II. SZAKASZ: HÁROM MÓDSZER A SIKERHEZ	19
2.1 A reformok és a beruházások kulcspontra történő koncentrálása	19
2.1.1 <i>A szükséges források hatékony mozgósítása</i>	<i>20</i>
2.1.2 <i>A pedagóguspálya és az oktatói pálya vonzerejének növelése</i>	<i>21</i>
2.2 Az egész életen át tartó tanulást konkrét realitássá kell tenni	21
2.2.1 <i>Átfogó, koherens és összehangolt stratégiák kidolgozása</i>	<i>21</i>
2.2.2 <i>Az erőfeszítések koncentrálása a hátrányos helyzetű csoportokra.....</i>	<i>24</i>
2.2.3 <i>Közös európai elvek és referenciák alkalmazása</i>	<i>24</i>
2.3 Az oktatás és a képzés Európájának megvalósítása	25
2.3.1 <i>Egységes európai szakképesítési rendszer kidolgozása.....</i>	<i>25</i>
2.3.2 <i>A mobilitás fokozása az akadályok felszámolásán és a mobilitás aktív támogatásán keresztül.....</i>	<i>25</i>
2.3.3 <i>Az európai dimenzió megerősítése az oktatásban</i>	<i>26</i>
III. SZAKASZ – AZ „OKTATÁS ÉS KÉPZÉS 2010” RANGJÁNAK EMELÉSE	27
3.1 Az európai munkaprogram láthatóbbá tétele	27
3.2 A megvalósítás hatékonyságának javítása	27
3.3 Az együttműködés és az előrehaladás folyamatos ellenőrzésének megerősítése.....	28
STATISZTIKAI MELLÉKLET.....	29

OKTATÁS ÉS KÉPZÉS 2010: A TANÁCS ÉS A BIZOTTSÁG EURÓPAI TANÁCS SZÁMÁRA MEGFOGALMAZOTT LEGFONTOSABB ÜZENETEI

1. Az Európai Unió legfőbb kincse a humán erőforrás. A humán erőforrás központi jelentőséggel bír a tudás létrehozása és átadása szempontjából, és a társadalmak innovációs képességének meghatározó tényezője. Az Unió versenyképessége, a fenntartható fejlődés és a foglalkoztatás szempontjából kulcstényező az oktatásba és képzésbe történő befektetés, ami ebből adódóan az Európai Unió számára Lisszabonban kitűzött gazdasági, társadalmi és környezetvédelmi célok elérésének is előfeltétele. Ugyanilyen jelentőséggel bír az oktatás és más szakpolitikai területek, úgy mint a foglalkoztatási, a kutatási és innovációs, valamint a makrogazdaságra irányuló politikák közötti szinergiák és kiegészítő jelleg fokozása szempontjából is.
2. A Tanács és a Bizottság újólapon kinyilvánítja azt a határozott szándékát, hogy a tagállamok szintjén és uniós szinten annak a közösen elfogadott célnak a megvalósításán dolgozzon, hogy Európa oktatási és képzési rendszerei 2010-re a minőség nemzetközi összehasonlítási alapjai lehessenek. Az oktatási miniszterek, szándékaik további bizonyítékként öt kulcsfontosságú területen európai referenciaszinteket fogadtak el. A tagállamok erőfeszítéseit támogatandó, a következő három kiemelt területen haladéktalanul egyidejű fellépésre van szükség:

Összpontosítsuk a reformokat a tudásalapú társadalom kulcsfontosságú területeire!

Ahhoz, hogy az Európai Unió a világ vezető tudásalapú gazdasága lehessen, sürgősen növelni kell a humán erőforrásokra irányuló befektetések volumenét és hatékonyságát. Ez magában foglalja a tudásalapú társadalomba befektetett közpénzek növelését, és – ahol az helyénvaló – a magántőke-befektetések növelését, különösen a felsőoktatás, felnőttképzés és a szakképzés mint továbbtanulási lehetőség terén. A humán tőke fejlesztésének támogatásában fokozni kell a közösségi, többek között a strukturális alapokból történő finanszírozás szerepét.

Legyen az élethosszig tartó tanulás konkrét valóság!

Koherens és átfogó nemzeti stratégiákat kell kidolgozni az élethosszig tartó tanulás előmozdítására. Ennek keretében szorgalmazni kell a kulcsszereplők, ezen belül az üzleti szféra, a társadalmi partnerek és az oktatás különböző szintjein működő oktatási intézmények közötti eredményesebb partnerséget. A stratégiákban szerepelnie kell a korábbi tanulmányok érvényesítésének, valamint a mindenki, különösen a hátrányos helyzetű csoportok számára is nyitott, vonzó és elérhető tanulási környezet kialakításának. Elsődleges feladatként közös európai referenciákat és elveket kell kidolgozni és megvalósítani a tagállamokban az egyes nemzetekre jellemző helyzettel és meglévő szaktudással összhangban.

Hozzuk létre az oktatás és képzés Európáját!

Ki kell dolgozni egy, a nemzeti kereteken alapuló európai keretrendszert, mely közös hivatkozási alapként szolgálhat a szakképesítések és a szakképzettség elismeréséhez. Az európai munkaerőpiac és az európai állampolgárság kialakulásához elengedhetetlen, hogy a bizonyítványok és oklevelek Európában mindenütt elismertethetők legyenek. A tagállamoknak egyúttal megfelelő intézkedéseket kell tenniük a mobilitás akadályainak felszámolása és a közösségi programok keretében, valamint az azokon túl szükséges anyagi támogatás biztosítása érdekében

3. Az elért eredmények közé tartozik az „Erasmus Mundus” és az „e-Learning” programok elfogadása, valamint az európai együttműködés fokozása a szakképzés és a felsőoktatás terén. Bár nemzeti szinten is történt előrelépés, továbbra is vannak hiányosságok fontos területeken. Ilyen például az élethosszig tartó tanulásban való korlátozott részvétel. Az átmenet a tudásalapú társadalomba egyszerre jelent az új tagállamok számára kihívást és lehetőséget. A reformok iránti elkötelezettségük és a reformok terén szerzett tapasztalataik az EU egészének fejlődéséhez hozzájárulnak.

4. A fenti megfontolások fényében, és a lisszaboni célkitűzések megvalósítása érdekében, fel kell gyorsítani az oktatási és képzési rendszerek reformjának ütemét. A nemzeti politikák kidolgozásához szintén figyelembe kell venni az „Oktatás és Képzés 2010” dokumentumot. Ebben az átfogó kontextusban a Tanács és a Bizottság hangsúlyozza, hogy milyen fontosnak tartja az oktatásra és képzésre irányuló programok következő generációjának szerepét. A Tanács és a Bizottság két évente fog beszámolni az európai Tanácsnak az „Oktatás és Képzés 2010” munkaprogram teljesítéséről.

BEVEZETÉS: MEGHATÁROZÓ SZEREP A LISSZABONI STRATÉGIÁBAN

2000. márciusában az Európai Tanács lisszaboni ülésén az állam- és kormányfők elismerték, hogy „*az Európai Unió a globalizáció és az új, tudásalapú gazdaság kihívásai eredményeképpen egy mennyiségi elmozdulással találja szembe magát*”, és azt a 2010-re megvalósítandó fő stratégiai célt tűzte ki az EU számára, hogy „*váljék a világ legversenyképesebb és legdinamikusabb tudásalapú gazdaságává, mely képes a fenntartható gazdasági növekedésre, a munkahelyek minőségi és mennyiségi javítására és a nagyobb társadalmi kohézió megteremtésére*”. Hangsúlyozta, hogy ezek a változások nemcsak „*az európai gazdaság radikális átalakítását*” követelik meg, hanem egy, „*a társadalmi jólét és az oktatási rendszerek korszerűsítését célzó nagy ívű programot*” is.

Az oktatási és képzési politikák központi szerepet játszanak a tudás megszerzésében és átadásában, és valamennyi társadalom innovációs képességének alapvető tényezői. Ebből következően ezek képezik az új dinamika súlypontját, összhangban a közösségi tevékenység más területeivel, ideértve a foglalkoztatást, a társadalmi befogadást, a kutatás-fejlesztést, a kulturális- és ifjúsáspolitikát, a vállalkozási politikát, az információs társadalmat, a gazdaságpolitikát és a belső piacot. Az oktatás és a képzés számára igen hasznosak a fenti szektorokban megvalósuló fejlesztések, cserébe pedig erősítik ezek hatását. Ezért el kell ismerni az oktatási és képzési rendszerek kiemelkedő szerepét, ami együtt jár a fokozódó felelősséggel és az egyre erősödő korszerűsítési és átalakítási követelményekkel, különösen az Unió bővítésének történelmi távlatában.

Az Unió legfőbb kincse az emberi erőforrás, és immár széles körben elismerik, hogy - a tőkebefektetések és a technikai beruházások mellett - az e területre irányuló befektetések meghatározó tényezői a növekedésnek és a termelékenységnek. Egyes becslések szerint a lakosság átlagos iskolázottságának egy évvel való növelése rövid távon 5%-os, hosszú távon pedig további 2,5%-os növekedést jelent[1]. Ráadásul az oktatásnak a foglalkoztatásra, az egészségügyre, a társadalmi beilleszkedésre és az állampolgári aktivitásra gyakorolt pozitív hatása már széles körűen bizonyított[2].

1 A Bizottság 2003. január 10-i, „Hatékony befektetés az oktatásba és képzésbe - felszólítás Európa számára” c. közleménye, COM (2002) 779 (5269/03. sz. dok.)

2 Az iskolázottsági szint növekedése a munkanélküliségi ráta csökkenésével jár. Ez magával hozza az ezzel járó gazdasági és szociális kiadások csökkenését. Ugyanígy, az aktív lakosság körében mért foglalkoztatottság is nő az iskolázottsági szint emelkedésével.

Ahhoz, hogy az Unió versenytársainál jobb teljesítményt érhessen el a tudásalapú gazdaságban, mindennél fontosabb az oktatásba és képzésbe történő egyre hatékonyabb befektetés. Ezt a megállapítást különösen fontossá teszi, hogy a tudásalapú gazdaság és társadalom által támasztott követelmények a következő években csak növekedni fognak. Az aktív életkor várható további kitolódása és az egyre gyorsabb gazdasági és technológiai változások tükrében az állampolgárok kénytelenek lesznek egyre gyakrabban továbbfejleszteni tudásukat és képzettségüket. A foglalkoztathatóság és mobilitás fokozása a nyitott európai munkaerő-piacon az áruk és szolgáltatások közös piacát kiegészítő prioritás kell, hogy legyen, ami egyúttal új követelményeket támaszt az oktatással és képzéssel szemben. Ebben az összefüggésben nagyon lényeges, hogy szorosabb kapcsolatok alakuljanak ki az oktatás és képzés világa, valamint a munkáltatók között annak érdekében, hogy mindkét oldal jobban megismerhesse a másik igényeit. Ezzel párhuzamosan a tudásalapú társadalom újabb és újabb igényeket generál a társadalmi kohézió, az aktív állampolgárság és a személyes fejlődés terén, mely igényekre csak az oktatás és a képzés képes választ adni.

Ezzel kapcsolatban az oktatás és képzés területén az Európai Tanács 2001. márciusi stockholmi ülésén három stratégiai célt tűzött ki (melyekhez 13 konkrét célkitűzést társított) a minőség, a hozzáférhetőség és a világra való nyitottság szellemében[3]. Az Európai Tanács 2002. márciusi barcelonai ülésén elfogadta a célkitűzések megvalósítására vonatkozó munkaprogramot [4], és szorosabb együttműködésre hívott fel a felsőoktatás és szakképzés terén. A munkaprogram biztosítja az oktatás és képzés közösségi szintű fejlesztését szolgáló stratégiai referencia-keretet ahhoz, hogy „az európai oktatási és képzési rendszerek *2010-re világszínvonalú referenciává* váljanak”.

A Tanács és a Bizottság által közösen kiadott jelen dokumentum az Európai Tanács Barcelonában megfogalmazott kérésére reagálva beszámol a célkitűzésekkel kapcsolatos munkaprogram teljesítésének állásáról 2004. márciusában[5]. A jelentés számba veszi az eddig elvégzett munkát, megállapítja az előttünk álló feladatokat, és javaslatokat tesz a kitűzött célkitűzések eléréséhez szükséges intézkedésekre.

3 Az Oktatási Tanács jelentése az Európai Tanács számára „az oktatási és képzési rendszerek jövőbeni konkrét céljairól” (5980/01. sz. dok.)

<http://register.consilium.eu.int/pdf/en/01/st05/05980f1.pdf>

4 Részletes munkaprogram az oktatási és képzési rendszerek céljainak ellenőrzéséről Európában (OJ C 2002.06.14. 142)

<http://ue.eu.int/newsroom/related.asp?BID=75&GRP=4280&LANG=1>

5 A 2002. március 15-én és 16-án tartott barcelonai Európai Tanács összegzésének 43. pontja, 2002. március 15-16. (SN 100/1/02 REV 1. sz. dok.).

Tekintettel arra, hogy a lisszaboni célkitűzések elérésében fontos szerepet játszó oktatási és képzési politikák integrációja elengedhetetlen, jelen közlemény foglalkozik a mobilitási akcióterv és ajánlás[6], az élethosszig tartó tanulásra vonatkozó tanácsi határozat [7] és "az oktatási és szakképzési ügyekben folytatott együttműködés megerősítésére vonatkozó" koppenhágai miniszteri nyilatkozat[8] tartalmának megvalósításával is. Tartalmazza ezeken felül számos bizottsági közlemény eredményeinek elemzését, melyek az emberi erőforrásokra szánt befektetések növelése és javítása mellett érveltek[9], az egyetemeknek a tudás Európájában játszott szerepéről szövegeztek[10], kifejezték a kutatói szakmák megbecsülésének szükségességét[11], és összehasonlították Európa oktatási teljesítményét a világ többi országával.

6 Az Európai Parlament és Tanács 2001. július 10-i közös ajánlása „a hallgatók, a képzésben részt vevő személyek, az önkéntesek, az oktatók és a pedagógusok közösségen belüli mobilitásáról” (HL L 215. szám, 2001. augusztus 9.) és mobilitási akcióterv (HL C 371. szám, 2000. december 23.).

7 2003. június 27-i tanácsi határozat az élethosszig tartó oktatásról és képzésről, HL C 163. szám, 2002. július 9.

8 Az oktatásért és szakképzésért felelős miniszterek és a Bizottság nyilatkozata a 2002. november 29-30-i találkozó alkalmával az oktatási és képzési tárgyú európai együttműködés megerősítéséről http://europa.eu.int/comm/education/copenhagen/index_en.html), mely az Oktatási Tanács ugyanebben a tárgyban hozott 2002. december 19-i határozatán alapul (HL C 013. szám, 2003. január 18.)

9 A Bizottság 2003. január 10-i Közleménye, „Hatékony befektetés az oktatásba és képzésbe - felszólítás Európa számára” címmel, COM (2002) 779. (5269/03. sz. dok.)

10 A Bizottság Közleménye „Az egyetemek szerepe a tudás Európájában” címmel, COM (2003) 58, 2003. február 5-i végleges változat (5355/03. sz. dok.).

11 A Bizottság 2003 július 18-i Közleménye „A kutatók az Európai Kutatási Térségben: egy szakma, sokféle karrier” címmel, COM (2003) (12420/03. sz. dok.).

I. SZAKASZ: TOVÁBBI CSELEKVÉSRE VAN SZÜKSÉG, MIKÖZBEN FOGY AZ IDŐ

Amint azt a közelmúltban az Európai Tanács 2003. októberében Brüsszelben kiemelte [12], az EU növekedésének előfeltétele a humántőke-befektetések fejlesztése, méghozzá az oktatásba történő befektetések növelésén, valamint a foglalkoztatás és a szociálpolitika integrációjának javításán keresztül. Ezzel összhangban az Európai Tanács 2003. júniusi ülésen elfogadott foglalkoztatási iránymutatás[13] is a humán tőke és az élethosszig tartó tanulás fejlesztésére helyezi a hangsúlyt. Nemrégiben a Wim Kok vezette Foglalkoztatási Akciócsoport jelentésében aláhúzta, hogy fennáll a veszélye annak, hogy az Európai Unió nem tudja teljesíteni 2010-re a Lisszabonban kitűzött nagy ívű célkitűzéseket, és hangsúlyozta a humán tőkébe való egyre hatékonyabb befektetés fontosságát.

Az oktatási és képzési rendszerek átalakítása közép távon vagy csak hosszú távon érezheti hatását. A (jelenlegi és jövőbeni) tagállamok által megkezdett viták és reformok azt mutatják, hogy az oktatás és a képzés felelősei - a társadalmi partnereket is ideértve - már összefogtak az előttük álló problémák megoldása érdekében. Már nekiláttak, hogy oktatási rendszereiket a tudásalapú gazdaság és társadalom kihívásaihoz igazítsák. Ezzel kapcsolatban nem szabad elfelejteni, hogy a (jelenlegi és jövőbeni) tagállamok különböző kiindulási pontokkal rendelkeznek, és a vállalt reformok különböző nemzeti realitásokat és prioritásokat tükröznek.

A munkaprogram elfogadása óta eltelt két év nem teszi lehetővé az elért eredmények pontos felmérését. Lehetséges és fontos azonban, hogy már most felmérjük a még előttünk álló utat a közösen megfogalmazott, nagyra törő, de realista célkitűzések megvalósításáig. A rendelkezésre álló jelentések és mutatók mind ugyanarra engednek következtetni: az oktatási és képzési célkitűzések eléréséhez gyorsítani kell a reformok ütemén. Túl sok gyenge pont van ma is, melyek korlátozzák az Unió fejlődését. Ezt különösen fontossá teszi az, hogy idő kell ahhoz, amíg a reformok áthatják az oktatási és képzési rendszereket, a 2010. évre kitűzött határidő pedig gyorsan közeledik. A jövőbeli tagállamoknak sok esetben még nagy előrelépést kell tenniük a tudásalapú gazdaság és társadalom fejlesztése terén. Teljes értékű részvételük a munkaprogramban azonban nagyon lényeges, és ezekben a törekvéseikben támogatni kell őket.

12 A brüsszeli Európai Tanács összegzésének 19. pontja, 2003. október 16-17. (SN 300/03. sz. dok.).

13 A Tanács 2003. július 22-i határozata a tagállamoknak szóló foglalkoztatáspolitikai iránymutatásról (HL L 197. szám, 2003. augusztus 5.)

1.1 Előrelépés az európai együttműködés terén

1.1.1 A munkaprogram megvalósítása felé tett első lépések

Az oktatási és képzési rendszerek célkitűzéseit tartalmazó munkaprogram a korábbiaknál strukturáltabban határozza meg a 31 európai állam együttműködésének kereteit 14[14], bevonva az érintett szereplőket (a civil társadalom és az európai társadalmi partnerek képviselőit) és nemzetközi szervezeteket (mint az OECD, az UNESCO és az Európa Tanács).

A munkaprogram az oktatási és képzési rendszer valamennyi szintjét lefedi, szem előtt tartva olyan új szakpolitikai kezdeményezéseket, mint a nemrégiben elfogadott ERASMUS Mundus[15] és az e-Learning[16] programok, valamint az idegen nyelvek tanulása és a nyelvi sokszínűség[17].

Az előre meghatározott ütemtervnek megfelelően 2001. év második felétől kezdve sorra alakultak meg a munkacsoportok a közös célkitűzések megvalósítása érdekében. Mindez arra szolgált, hogy az illetékesek azonosítsák a prioritást élvező témákat, összegyűjtsék a meglévő tapasztalatokat, meghatározzák az előrehaladás mérésére alkalmas indikátorokat, és létrehozzák a konszenzust valamennyi érintett szereplő között. Ezek alapján a munkacsoportok nagy része összegyűjtötte és kiválogatta a politikák és a megvalósítási stratégiák különböző országokban létező jó gyakorlatait. Ezek vizsgálatára a munka egy későbbi fázisában kerül sor a sikertényezők megállapításának céljából. A példák széles körben terjesztésre kerülnek majd, hogy a nemzeti szintű szakpolitika-kidolgozást támogató eszközként szolgálhassanak.

14 A 15 tagállam, majd a 2002. júniusi pozsonyi miniszteri nyilatkozatot követően a 10 csatlakozó állam, a 3 tagjelölt állam, az EFTA, illetve az Európai Gazdasági Térség 3 tagállama (Izland, Liechtenstein, Norvégia)..

15 Az Európai Parlament és a Tanács 2003. december 5-i határozata, mely egy programot állít fel a felsőoktatás színvonalának javítására és az interkulturális megértés előmozdítására a harmadik országokkal történő együttműködés útján (Erasmus Mundus) (2004-2008). HL L 345. szám, 2003. december 31.

16 Az Európai Parlament és a Tanács 2003. december 5-i határozata az információs és kommunikációs technológiák európai oktatási és képzési rendszerekbe való hatékony integrálását célzó többéves (2004-2006) programról (e-Learning Program). HL L 345. szám, 2003. december 31.

17 A nyelvtanulás és a nyelvi sokszínűség előmozdítása. Cselekvési terv 2004-2006. COM (2003) 449, 2003. július 24. (11834/03. sz. dok.)

A nyitott koordináció eszközei között szerepelnek az “Oktatás és Képzés 2010” munkaprogram szempontjából fontos indikátorok és európai referenciaszintek[18]. Az oktatási miniszterek 2003. májusában döntő lépésként lefektették, 2010-re elérendő európai referenciaszintet, hangsúlyozva, hogy ezzel nem a nemzetek által elérendő célokat határozzák meg, és nem a nemzeti kormányok által meghozandó döntéseket írják elő. [19] Néhány ország ezeket átültette az európai referenciaszintek elérését szolgáló nemzeti célkitűzéseibe.

A Tanács és a Bizottság hangsúlyozza, hogy az „Oktatás és Képzés 2010” kulcsfontosságú területein fokozni kell a nemzeti szintű fellépést, és erőteljesebb közösségi fellépésre is szükség van, különösen a jó gyakorlatok cseréje és a nemzetek erőfeszítéseinek támogatása terén.

1.1.2 A felsőoktatás központi szerepe a tudás Európájában

Mivel a felsőoktatási szektor keresztezi a kutatást, oktatást és az innovációt, a tudásalapú gazdaságban és társadalomban központi szerepet játszik, és az Európai Unió versenyképessége szempontjából kulcsfontosságú. Az európai felsőoktatási szektornak ezért a kiválóságra kell törekednie, és világszínvonalú összehasonlítási alapként kell szolgálnia, ha fel akarja venni a versenyt a világ legjobbjával.

A bolognai folyamat keretében számos kulcsfontosságú ponton jelentős előrelépés valósult meg, illetve van előkészítés alatt. Legutóbbi berlini találkozójuk[20] alkalmával a részt vevő országok miniszterei több rövid távú prioritást határoztak meg annak érdekében, hogy új lendületet adjanak az európai felsőoktatási térség 2010. évre történő létrehozására irányuló célkitűzés megvalósításának. A részt vevő országok miniszterei mindenekelőtt:

- elkötelezték magukat az intézményi, nemzeti és európai szintű minőségbiztosítási programok továbbfejlesztésének támogatása mellett, és hangsúlyozták, hogy ezen a területen kölcsönösen elfogadott kritériumokat és módszereket kell kidolgozni;

18 Az Európai Tanács 2003. márciusában Brüsszelben tartott ülésén hangsúlyozta annak fontosságát, hogy “referenciaszintek szolgáljanak a legjobb gyakorlat meghatározására és a humán erőforrásokba történő befektetések hatékonyságának és hatásosságának biztosítására”.

19 A Tanács 2003. május 5-i következtetése az oktatásban és képzésben elért átlagos teljesítmény európai referenciaszintjeiről. HL C 134. szám, 2003. június 7.

20 „A felsőoktatás európai térségének létrehozása”, a felsőoktatásért felelős miniszterek konferenciájának közleménye, Berlin, 2003. szeptember 19.

- elkötelezték magukat amellet, hogy 2005-re megkezdődjön a végzettségek kétszintű struktúrájának megvalósítása. Ezzel kapcsolatban vállalták, hogy kidolgozzák a képesítések az európai felsőoktatási térségen átívelő keretét;
- hangsúlyozták a képesítések elismeréséről szóló Lisszaboni Egyezmény[21] fontosságát, melyet a bolognai folyamatban részt vevő minden országnak ratifikálnia kell;
- kitűzték azt a célt, hogy 2005. után minden végzős hallgató automatikusan és térítésmentesen kapjon a diplomával együtt oklevélmellékletet (Diploma Supplement) is.

A miniszterek hangsúlyozták az európai felsőoktatási térség és az európai kutatási térség közötti szinergia erősítésének fontosságát is. Végül pedig megállapodtak abban, hogy folyamatosan ellenőrizni fogják az előrehaladást a résztvevő országokban.

Legyenek bármilyen jelentősek is ezek az előrelépések, nem feledhetjük el, hogy a felsőoktatás szerepe a lisszaboni stratégiában lényegesen meghaladja a bolognai nyilatkozat által elindított reformprogramot. Az egyetemek szerepe[22] olyan igen sokszínű és igen fontos területet érint, mint a tanárképzés és a jövő kutatóinak képzése; ezek mobilitása az Unión belül; a kultúra, a tudomány és az európai értékek szerepe a világban; a nyitottság a versenyszféra, a régió és általában a társadalom felé; vagy a társadalmi és állampolgári dimenziók képzésbe történő integrálása. Az „Egyetemek szerepéről a tudás Európájában” című közleményével[23] a Bizottság konzultációt kezdeményezett az egyetemi szféra valamennyi szereplőjének bevonásával olyan kulcsfontosságú kérdésekről, mint a finanszírozás, az intézmények szerepének és prioritásainak sokszínűsége, a kiválósági központok létrehozása, a karrierek vonzereje és a hálózatban történő munkavégzés. A Bizottság 2004. első felében hozza nyilvánosságra az európai felsőoktatással kapcsolatos következtetéseit és javaslatait.

21 Egyezmény az európai régióban szerzett felsőfokú képesítések elismeréséről.

22 Az „egyetem” utal a nemzeti jogszabályoknak vagy gyakorlatnak megfelelő bármely felsőoktatási intézményre, mely ilyen szintű képesítést vagy oklevelet ad, függetlenül attól, hogy az intézményt az adott tagállamban minek hívják.

23 A Bizottság közleménye: „Az egyetemek szerepe a tudás Európájában”, COM (2003) 58, 2003. február 5-i végleges változat (5355/03. sz. dok.).

1.1.3 A koppenhágai nyilatkozat végrehajtásának első konkrét eredményei

A szakképzés alapvető szerepet játszik a lisszaboni célkitűzések elérésében, annak érdekében, hogy az emberek olyan szaktudással és képesítésekkel rendelkezzenek, melyek a modern munkaerőpiac gyorsan változó igényeire reagálnak. Az európai szakképző rendszerek és szakoktatás sokszínűsége és sajátosságai miatt az átláthatóság, minőség és a szaktudás és képesítések elismerésének biztosítása különösen nagy feladatot jelent. A szakképzésben, különösen a felsőfokú oktatásban érintetteknek alacsony a mobilitás szintje.

A 31 európai ország minisztere, az európai társadalmi partnerek és a Bizottság által 2002. novemberében elfogadott koppenhágai nyilatkozat ezen a területen új lendületet adott az európai együttműködésnek ezen kérdések élethosszig tartó tanulás szemszögéből történő megközelítése érdekében. Az intenzív együttműködés első éve már hozott előzetes eredményeket. A képesítések és szaktudás átláthatóságát biztosító egységes európai keretrendszerrel (az új „Europass”) szülő – a rendelkezésre álló eszközök racionalizálását célzó – javaslatot a Bizottság 2003. decemberében előterjesztette[24], és a Tanács és az Európai Parlament az elkövetkező hónapokban fogja megvitatni.

A szakképzés minőségének fejlesztése érdekében egy olyan közös referenciarendszer került kidolgozásra, mely tartalmazza a minőségbiztosítás kritériumait és indikátorait. A szakoktatási és szakképzési mobilitás fellendítése érdekében letételre kerültek az Európai Kreditátviteli Rendszer alapkövei. Végül, szintén kidolgozásra került a nem formális és az informális tanulás beszámítására szolgáló közös európai elvek tervezete.

Ezeknek a fontos, európai szintű fejleményeknek és a szakképzés mint képzési útvonal oktatásban elfoglalt helyének és presztízsének a javítására tett jelentős nemzeti szintű erőfeszítéseknek az ellenére a szakképzés minősége Európa-szerte nagyon különböző. Ugyanakkor sok ágazatban a képzett és képesítéssel rendelkező munkavállalók hiánya tapasztalható. Külön fáradozni kell azon, hogy a szakképzés a fiatalok számára éppolyan vonzó legyen, mint az általános képzés. A különböző szinteken tevékenykedő szereplőknek, akik az erre a területre irányuló lisszaboni célkitűzésekért felelősek – köztük a társadalmi partnereknek – törekedniük kell a kialakult lendület fenntartására.

24 Az Európai Parlament és a Tanács képesítések és szaktudás közös keretéről (az Europassról) hozott határozatára vonatkozó javaslat. COM (2003) 796, 2003. december 17-i végleges változat (5032/04. sz. dok.).

1.1.4 Fokozni kell a mobilitást az oktatás és a képzés területén

A mobilitásra vonatkozó ajánlás[25] végrehajtása keretében benyújtott nemzeti jelentések bemutatják azokat az erőfeszítéseket, amiket a tagállamok tettek a mobilitás előmozdítása érdekében, ideértve a közigazgatási vagy jogi jellegű akadályok megszüntetését is. Ennek ellenére csak egyes tagállamok rendelkeznek világosan meghatározott mobilitási és koordinációs stratégiával. Ezeket más tagállamok saját mobilitási intézkedéseik kidolgozása során a jó gyakorlat példaként használhatják fel.

A közösségi programokon belül és kívül tapasztalható előrehaladás ellenére a mobilitásban részt vevők száma továbbra is nagyon korlátozott. A közösségi programokra vonatkozó adatok szerint az ERASMUS programban évente 120 000 hallgató vesz részt (ami a teljes hallgatói létszám 1 %-át sem éri el).

A szakképzésben és a pedagógusok / oktatók körében a részvételi szint arányosan még kevésbé kielégítő: 2002-ben mindössze 40 000 fő vett részt a LEONARDO DA VINCI program keretében finanszírozott mobilitási programban, és körülbelül 55 000 – az oktatás különböző szintjein dolgozó pedagógus – kapott mobilitási ösztöndíjat a COMENIUS keretében.

Az elégtelenség okai között meg kell említeni – a közelmúltban tapasztalt előrelépés ellenére is – a fennálló jogi és közigazgatási akadályokat, különösen a szociális védelem, az adózás és a tanulmányi időszakok, oklevelek és képesítések tanulmányi vagy szakmai célú elismertetése terén. Emellett a finanszírozás hiánya és a nem megfelelő szervezeti keretek továbbra is gátolják a hallgatók és főleg a szakmai képzésben résztvevő fiatalok, pedagógusok és oktatók mobilitását.

25 A Bizottság 2004. január 23-i jelentése az Európai Parlament és a Tanács 2001. július 10-i, a hallgatók, képzésben résztvevő személyek, önkéntesek és oktatók Közösségen belüli mobilitására vonatkozó ajánlásának megvalósulásáról (COM (2004) (5780/04. sz. dok.).

1.2 Az Európai Uniónak fel kell zárkóznia fő versenytársaihoz

A legújabb elemzések szerint[26] az Európai Unió egésze a tudásalapú gazdaságba és társadalomba irányuló beruházás tekintetében lemaradásban van az Egyesült Államokhoz és Japánhoz képest[27], bár némelyik tagállam befektetéseinek szintje megegyezik, vagy meghaladja az említett két ország szintjét. Ami a tudásalapú gazdaságban nyújtott teljesítményt illeti[28], az EU itt is elmarad az Egyesült Államoktól, de Japánt megelőzi. A 90-es évek második felében ugyan némi felzárkózásra került sor, de az EU csak fokozott erőfeszítéssel kerülhet olyan helyzetbe, ahol az Egyesült Államok mögötti lemaradás 2010-re behozható.

– Befektetési deficit az emberi erőforrások terén

A Európai Tanács lisszaboni ülésén felszólította a tagállamokat, hogy „minden évben számottevően növeljék az emberi erőforrásokra fordított összegek egy lakosra jutó mértékét”. 2000-ben a GDP- arányos költségvetési oktatási ráfordítások az Unióban 4,9 %-ot tettek ki, ami gyakorlatilag megegyezik az Egyesült Államok mutatójával (5%) és meghaladja Japánét (3,6%).

Európa számára komoly hátrányt jelent a magánszektor alacsony ráfordítási hajlandósága, különösen a felsőoktatásban és a továbbképzés terén. Az Unióhoz képest az Egyesült Államokban ötször akkora a magánszektor részesedése (a GDP 2,2%-a 0,6% helyett), Japánban pedig háromszor akkora (1,2%). A hallgatónkénti ráfordítás az Egyesült Államokban egyébként az oktatási rendszer valamennyi szintjén meghaladja csaknem valamennyi tagállam adatát. A legnagyobb különbség a felsőoktatásban mutatkozik: az Egyesült Államok kétszer-ötször annyit költ tanulónként, mint az Unió országai.

26 Az európai kutatási térség felé: a legfontosabb szám adatok (2003-2004). Európai Bizottság, Kutatási Főigazgatóság

27 A befektetés összetett mutatója a következő mutatókat foglalja magában: K+F befektetések, a kutatók száma és tudomány és technika, egy főre jutó PhD fokozatok, befektetés az oktatásba, részvétel az élethosszig tartó tanulásban, e-kormányzat és bruttó állótőke képződés.

28 Az összetett teljesítménymutató a következőket tartalmazza: a munka általános termelékenysége, tudományos és műszaki teljesítmény, e-kereskedelem, iskolai végzettség szintje.

– *Nincs elegendő frissdiplomás*

A tudásalapú gazdaságban a versenyképesség elérése érdekében az Uniónak szüksége van elegendő számú felsőoktatási diplomásra, akik kellően fel vannak készülve az európai munkaerőpiac követelményeire. Ugyanakkor a középfokú oktatás lemaradása hatással van a felsőoktatásra is. Az Unióban a 25 és 64 év között férfiak átlagosan 23%-a, a nőknek pedig 20%-a rendelkezik felsőfokú diplomával. Ez a szám jelentősen elmarad attól, ami Japánra (a férfiak 36%-a, és a nők 32%-a) vagy az Egyesült Államokra (37% a teljes lakosságra vetítve) jellemző.

– *Az Unió kevesebb tehetséget vonz, mint a versenytársai*

Az oktatási miniszterek azt a célt tűzték ki, hogy Európát „*a harmadik országból érkező hallgatók, egyetemi oktatók és kutatók legkeresettebb úti céljává tegyék*” [29]. Bár az Unió az Egyesült Államok mellett a világ egyetlen olyan régiója, mely a mobilitás nettó haszonélvezője, az ázsiai és dél-amerikai diákok mégis szívesebben választják az Egyesült Államokat. Egészen mostanáig kétszer annyi európai diák tanult az Egyesült Államokban, mint amennyi amerikai Európában. Az Amerikában tanuló európaiak általában a fogadó egyetem teljes értékű diplomáját meg akarják szerezni, leggyakrabban magas szinten és tudományos vagy technológiai szakterületen. Az Európában tanuló amerikaiak általában az otthoni egyetemük képzésébe beillesztett rövidebb tanulmányi időszakra jönnek, gyakran a tanmenetük korai fázisában, és főként bölcsész- és társadalomtudományokat hallgatnak.

A tudomány és technika területén az Unió több egyetemi diplomát és doktori fokozatot ad ki, mint az Egyesült Államok vagy Japán (a felsőoktatásban végzők 25,7%-a az Unióban, míg Japánban csak 21,9%, az Egyesült Államokban pedig 17,2%). Ugyanakkor a kutatók százalékaránya az aktív népességben lényegesen alacsonyabb az Unióban (1999-ben 1000 lakosra 5,4 kutató jutott), mint az Egyesült Államokban (8,7) vagy Japánban (9,7), és ez még kedvezőtlenebb a magánvállalatok kutatói esetében. Ez annak tudható be, hogy a kutatók hivatásuk megváltoztatása mellett döntenek³⁰[30] (ez igaz a PhD fokozatot szerzők 40%-ára). Azon kívül a kutatók számára az európai munkaerőpiac sokkal kevesebb lehetőséget nyújt, ezért az itteni kutatók gyakran elhagyják Európát, és máshol építik karrierjüket (főként az Egyesült Államokban, ahol jobb munkafeltételeket találnak).

29 Az európai oktatási és képzési rendszerek célkitűzéseit nyomon követő részletes munkaprogram. HL C 142. szám, 2002. június 14.

30 A Bizottság 2003. július 18-i közleménye „A kutatók az európai kutatási térségben: egy szakma, sokféle karrier” címmel (12420/03. sz. dok.)

1.3 Számos vészjelzés továbbra is villog

Bár az EU egésze számos területen komoly előrelépést tett, a helyzet elemzése rávilágít a más területeken jelentkező hiányosságokra, melyek kezelése nélkül a közös célkitűzések nem érhetők el^[31]:

– *Az iskolai lemorzsolódás továbbra is jelentős*

Az Unió egyik prioritásának tekinti az iskolai kudarc elleni harcot. Ez a jelenség 2002-ben az Unió 18 és 24 év közötti fiataljainak közel 20%-át érintette, akik a tudásalapú társadalom perifériájára szorultak (a csatlakozó országokban ez az arány 8,4%). Az oktatási miniszterek egyetértettek abban, hogy ezt a számot 2010-re 10%-ra kell csökkenteni. Bár történt már előrelépés, és megvan az ok az optimizmusra, tagállamok többségének jelentős erőfeszítéseket kell tennie az ezen a területen kitűzött cél eléréséhez.

– *Túl kevés a nő a természettudományi és műszaki szektorokban*

A 2001. márciusi stockholmi Európai Tanács hangsúlyozta annak szükségességét, hogy bátorítani kell a fiatalokat, különösen a nőket, hogy érdeklődjenek a természettudományi és műszaki területet karrierlehetőségei iránt. Ettől függ majd az Unió kutatási és innovációs kapacitásának nagy része. A Tanács két célt tűzött ki: 2010-ig 15%-kal kell növelni a hallgatók számát ezeken a területeken, és csökkenteni a férfiak és nők közötti egyensúly-eltolódást. Az első cél elérésére több esély van, a másodikhoz nagyobb erőfeszítésekre lesz szükség: Európában a természettudományi és műszaki területeken ma kétszer, de akár négyszer annyi férfi van, mint ahány nő.

31 A legújabb rendelkezésre álló adatok szerint (2000, 2001, 2002). Lásd a Statisztikai mellékletet, és részletesebb adatokért a Bizottság munkadokumentumát. 5648/04. sz. dok. (SEC (2004) 73).

– *A felső középfokú végzettség megszerzése*

A felső középfokú végzettség megszerzése egyre fontosabb nemcsak a munkaerőpiacra való sikeres belépéshez, hanem azért is, mert ez teszi elérhetővé a felsőoktatásban és a továbbtanulás terén rendelkezésre álló tanulási és képzési lehetőségeket. A tagállamok ezért megállapodtak abban, hogy 2010-re az Európai Unióban a 22 éves korúak legalább 85%-ának kell felső középfokú végzettséggel rendelkeznie.

2002-ben a felső középfokú végzettséggel rendelkezők aránya az EU-ban elérte a 76%-ot. A csatlakozó országokban ez az arány 90%, így a bővítéssel az EU átlag némiképp javulni fog, 78,8 %-ra. Ha a tagállamok a jelenlegi tendenciákat képesek fenntartani, akkor jó irányban haladnak a 2010-re kitűzött cél elérése felé.

– *A fiatalok közel 20%-a nem szerzi meg a kulcskompetenciákat*

Mindenkinek el kell sajátítania a készségek egy minimális szintjét ahhoz, hogy képes legyen tanulni, dolgozni és kiteljesedni a tudásalapú társadalomban és gazdaságban. Ennek ellenére az olvasás alapvető területén az OECD számításai szerint[32] 2000-ben a 15 év alatti fiatalok 17,2%-a csak a legalacsonyabb jártassági szintet érte el. Az Unió még igen távol áll a tagállamok által meghatározott céltól, ennek a számnak a 20%-os csökkentésétől 2010-ig.

A középiskolai diákok által tanult idegen nyelvek számát illetően enyhe emelkedést tapasztalunk az általános képzésben: a kilencvenes évek elején egy diák 1,2% idegen nyelvet tanult, az átlag 2000-ben elérte az 1,5%-t. Ez az eredmény ugyanakkor még igencsak elmarad a 2002. márciusi barcelonai Európai Tanács által kitűzött céltól, nevezetesen hogy minden diák számára biztosítsuk a lehetőséget legalább két idegen nyelv tanulására. Ez a számadat azonban nem jelzi a nyelvtanítás és tanulás tényleges minőségét. A hiányosság pótlására – a barcelonai Európai Tanács követelményének megfelelően – a Bizottság a tagállamokkal együttműködve most dolgozik a nyelvi kompetencia mutatójának kidolgozásán.

32 A PISA felmérés eredményei (OECD, 2000).

– *A felnőttek csekély részvétele az élethosszig tartó tanulásban*

Egy tudásalapú társadalomban az embereknek folyamatosan fejleszteniük és frissíteniük kell szaktudásukat és új képesítéseket kell szerezniük, kihasználva a tanulási lehetőségek lehető legszélesebb körét. A Tanács élethosszig tartó tanulásról szóló határozatában foglaltak nyomán követése során a nemzetektől kapott anyagok[33] elemzése megerősíti az előrelépés tényét és a foglalkoztatásról szóló nemzeti cselekvési tervek[34] elemzése során már megfigyelt és a Foglalkoztatási Akciócsoport legújabb jelentésében szereplő hiányosságokat. Sok országban az élethosszig tartó tanulási láncon belüli bizonyos kapcsolódási pontok fejlettségi szintje nem kielégítő[35].

A pótlásra váró hiányosságok gyakran abból erednek, hogy a szemléletmód túlságosan a foglalkoztathatóság követelményeire összpontosul, illetve hogy a hangsúly túlnyomórészt az alapképzés hálóján kicsúszók visszaterelésére helyeződik. Ezek a szempontok érthetőek, de nem kizárólag ezek teszik ki az egész életen át tartó, valóban integrált, koherens és mindenki számára elérhető tanulási stratégia egészét.

Az a célkitűzés, hogy 12,5%-ra emeljük a továbbképzésben részt vevő felnőttek arányát, különleges figyelmet igényel a (jelenlegi és jövőbeli) tagállamok részéről. 2002-ben a részvételi arány az Unióra vetítve körülbelül 8,5% volt – ami 2001-hez képest csak 0,1% növekedést jelent – a csatlakozó országokban pedig csak 5,0%. Ráadásul ez a mutató a kilencvenes évek közepe óta tartó folyamatos növekedést követően az utóbbi években stagnál.

– *A képzett tanárok és oktatók hiánya fenyeget*

Az Unióban az alapképzésben tanítók 27%-a, a középfokú oktatásban tanítóknak pedig 34%-a idősebb 50 évesnél. 2015-ig több mint egymillió alap- és középfokú oktatásban tanító pedagógust kell felvenni, tehát képezni is. Számos országban az oktatói létszám e nagyarányú kicserélődése egyszerre jelent kihívást és lehetőséget.

33 Ezek a nemzeti jelentések az élethosszig tartó tanulásról szóló határozat végrehajtásáról.

Összefoglalásuk elérhető a következő címen:

http://europa.eu.int/comm/education/policies/2010/et_2010_en.html.

34 A Bizottság Tanácsnak szóló, 2004. január 21-i közleménye „Közös foglalkoztatási jelentéstervezet 2003/2004” címmel (COM (2004) (5620/04. sz. dok.).

35 Ez a helyzet különösen a valamennyi érintett bevonásával történő egyeztetés; a rugalmas oktatási útvonalak kifejlesztése és a különféle rendszerek és keretek közötti átjárás kialakítása; a folyamatos tanulási kultúra lehető legfiatalabb korban történő elsajátítása; a köz- és magánszféra közötti partnerség; és a munkahelyi tanulás esetében.

A jelentkezők ugyanakkor nem tolonganak, ezért fennáll az a kockázat, hogy az Uniónak jelentős hiánnyal kell szembenéznie a képzett tanárok és oktatók terén, amint azt a közelmúltban az OECD is hangsúlyozta[36]. Ez az aggasztó helyzet felveti azt a kérdést is, hogy elég vonzó-e ez a pálya ahhoz, hogy a pedagógusokat támogató struktúrákon keresztül magához vonzza és megtartsa a legtehetségesebbeket, és hogy a rendelkezésre állnak-e azok a továbbképzési programok, melyek felkészítik a pedagógusokat új feladataik ellátására.

36 Egy pillantás az oktatásra: az OECD indikátorai (2003. évi kiadás).

II. SZAKASZ: HÁROM MÓDSZER A SIKERHEZ

A fent leírt tapasztalatok hangsúlyozzák a reformok sürgető mivoltát és a lisszaboni stratégia eddigieknél sokkal határozottabb folytatásának szükségességét. A 2002-ben elfogadott munkaprogramban meghatározott oktatási és képzési célkitűzések az elkövetkező években is érvényesek maradnak. Természetesen elég rugalmasnak kell lenniük ahhoz, hogy a változó igényekre is alkalmazhatók legyenek. A tagállamok feladata, hogy az egyes nemzetek helyzetének megfelelően, a közös célokat is figyelembe véve meghatározzák azokat a területeket, ahol a leginkább szükséges a fellépés. A tagállamok erőfeszítéseinek támogatásához az alábbi három módszert kell haladéktalanul, egymással párhuzamosan alkalmazni:

- a reformok és beruházások kulcspontokra történő koncentrálása;
- az élethosszig tartó tanulás realitássá tétele;
- az oktatás és a képzés Európájának létrehozása.

2.1 A reformok és a beruházások kulcspontokra történő koncentrálása

A Tanács humán tőke fejlesztéséről szóló következtetésében[37], a tagállamok megállapodtak abban, hogy „megerősítik a humán tőke fejlesztését támogató strukturált együttműködést, és gondoskodnak az európai oktatási és képzési rendszerek célkitűzéseire irányuló munkaprogram rendszeres ellenőrzését szolgáló monitoring folyamatról”. Az oktatáshoz és a képzéshez szükséges forrásokról és ezek hatékonyságáról való gondolkodás a jövőben a közösségi szintű miniszteri találkozók kiemelt témája lesz az oktatási és képzési rendszerek célkitűzéseire irányuló munkaprogram megvalósításával összefüggésben. A tagállamoknak és a Bizottságnak ezért el kell gondolkodniuk azon, hogy mely területeken a legsürgetőbb az együttműködés.

A Bizottság által elindított „az oktatás gazdaságtana” projekt keretében végrehajtott cselekvések hozzájárulnak majd a közös gondolkodáshoz, különösképpen azon területek és csoportok meghatározásához, ahol a ráfordítások a leghatékonyabbak lehetnek. A nemzetközi szervezetek (például az OECD) által végzett tanulmányokat és vizsgálatokat szintén teljes mértékben fel kell használni ahhoz, hogy az Unió a nemzetközi szinten fellelhető legeredményesebb gyakorlatokból meríthessen ihletet.

37 A Tanács 2003. november 25-i következtetése a „A humán tőke fejlesztése a társadalmi kohézió és tudásalapú társadalomban való versenyképesség elősegítése érdekében” címmel. (HL C 295. szám, 2003. december 5.)

2.1.1 A szükséges források hatékony mozgósítása

A jelenlegi gazdasági és költségvetési helyzetben minden eddiginél érvényesebb az Európai Tanács Lisszabonban megfogalmazott kívánsága az emberi erőforrásokra szánt összegek „számottevő növeléséről”, nevezetesen azért, mert ez a jövőbeli növekedés és társadalmi kohézió megvalósulásának a feltétele. A 2003-2005 közötti periódusra megfogalmazott általános gazdaságpolitikai iránymutatásnak[38] és a foglalkoztatáspolitikai iránymutatásnak megfelelően a tagállamoknak aktív intézkedéseket kell hozniuk a tudásba történő befektetés támogatására, ideértve az oktatási és képzési rendszerek minőségét és hatékonyságát. A humán tőke ráfordításokat pedig nem kiadásként, hanem befektetésként kell felfogni. A szükséges növeléséhez a köz- és a magánszférának egyaránt hozzá kell járulnia, a szerepek és feladatok szereplők közötti megosztását a nemzeti rendszerek és helyzetek figyelembevételével pontosan meg kell határozni. A szükséges növekedést a források eddiginél hatékonyabb felhasználásával kell ötvözni, ami többek között úgy érhető el, hogy a befektetéseket egyrészt azokra a területekre összpontosítjuk, melyeknél az magasabb minőséget, jobb alkalmazhatóságot és oktatási eredményeket eredményez, másrészt a befektetések irányát az egyének szükségletek alapján határozzuk meg.

Nemzeti szinten

- Magasabb állami ráfordítások bizonyos kulcsterületeken: a célzott állami ráfordítás-emelések megvalósíthatók a jelenlegi költségvetési kötelek között is; ez a nem hatékony támogatások csökkentésével és a jelenleg korlátozottabb gazdasági és a meglévő forrásoknak az oktatás és a képzés felé történő, helyénvaló átirányításával érhető el.
- A magánszektor jelentősebb hozzájárulása, különösen a felsőoktatásban, a felnőttképzésben és a folyamatos szakképzésben. Ezekben a területeken az állami szervezeteknek meg kell őrizniük szerepüket, különösen abban, hogy biztosítsák az igazságos hozzáférést a minőségi oktatáshoz és képzéshez, de – tekintettel a tudásalapú társadalom követelményeire és az állami költségvetés korlátaira – a magánszféra hozzájárulását ösztönöző intézkedéseken keresztül szorgalmazni kell. A magánbefektetéseknek elsősorban a munkáltatók és munkavállalók szaktudás fejlesztése iránti közös felelősségét kell tükrözniük.

38 A Tanács 2003. június 26-i ajánlása a tagállamok és a Közösség számára megfogalmazott általános gazdaságpolitikai iránymutatásról (a 2003-2005 időszakra). HL L 195. szám, 2003. augusztus 1.

Közösségi szinten

A közösségi finanszírozásnak, és ezen belül a Strukturális Alapoknak és az Európai Beruházási Banknak[39] szintén fokozott szerepet kell játszania a humántőke-fejlesztés támogatásában. A tagállamoknak ezeket a forrásokat nagyobb mértékben kellene kihasználniuk az oktatási és képzési ráfordítások esetében, tekintettel a lisszaboni stratégia által kitűzött célokra.

2.1.2 A pedagóguspálya és az oktatói pálya vonzerejének növelése

A kezdeményezett reformok sikere közvetlenül függ az oktatói és képző személyzet motivációjától és képzettségi szintjétől. A tagállamoknak ezért – ahol szükséges – a nemzeti joganyaggal és gyakorlattal összhangban olyan intézkedéseket kell hozniuk, melyek vonzóbbá teszik a pedagóguspályát, illetve az oktatói pályát. Olyan lépések tartozhatnak ide, mint a tehetségesek vonzása a pályára és a pályán való megtartása, többek között a vonzó munkakörülményeken és a megfelelő karrierstruktúra és fejlődési lehetőség biztosításán keresztül. A pedagógusoknak fel kell készülniük a tudásalapú társadalomban és az oktatási és képzési rendszerek reformjában betöltendő új szerepükre is. A tagállamoknak különösen fáradozniuk kell azon, hogy a nemzeti joganyaggal és gyakorlattal összhangban tovább folytassák az oktatásban dolgozók képzésének egységesítését annak érdekében, hogy az oktatásban dolgozók szembe tudjanak nézni ezekkel a kihívásokkal.

2.2 Az egész életen át tartó tanulást konkrét realitássá kell tenni

2.2.1 Átfogó, koherens és összehangolt stratégiák kidolgozása

Amint azt a Tanács 2002. júniusi határozatában[40] hangsúlyozta, az élethosszig tartó tanulás az oktatási és képzési politikák vezérelve. Az élethosszig tartó tanulás újfajta kihívásai radikális reformokat és valóban átfogó, koherens és összehangolt nemzeti stratégiákat követelnek meg, melyek az európai kontextussal is harmonizálnak.

Az erőfeszítéseknek különösen a következő területekre kell irányulniuk:

39 Az Európai Beruházási Bank „Innováció 2010” kezdeményezése.

40 A tanács 2002. június 27-i határozata az élethosszig tartó tanulásról (HL C 163. szám, 2002. július 9.)

Minden polgár rendelkezzen a szükséges kulcskompetenciákkal

Az egyén személyes fejlődése és kiteljesedése, társadalmi és szakmai beilleszkedése, és minden későbbi tanulás nagyban függ attól, hogy a tanköteles kor végéig elsajátítja-e a kulcskompetenciák egy bizonyos készletét. Ez a készlet, melyért a tagállamok tartoznak felelősséggel, tartalmazhatja az anyanyelven és idegen nyelveken történő kommunikációt, a számolási készséget, tudományos és műszaki alapkészségeket, az információs és kommunikációs technológia használatát, a tanulással kapcsolatos készségeket, a társas érintkezés és az állampolgári aktivitás készségeit, a vállalkozókészséget és a kultúra értő ismeretét. Ezzel kapcsolatban a tagállamoknak elsősorban a következő feladatai vannak:

- Koherens nyelvpolitika kidolgozása, beleértve a tárgyhoz tartozó pedagógusképzést is. A fiatalokban, családtagjaikban, valamint a magán- és köztestületekben egyaránt tudatosítani kell, hogy milyen előnyökkel jár több nyelv tanulása és a nyelvi sokszínűség megőrzése. Ezzel kapcsolatban a Tanács nemrégiben felkérte a tagállamokat, hogy „hozzanak olyan intézkedéseket, melyeket alkalmasnak találnak arra, hogy a tanulóknak - a lehetőségek határain belül - anyanyelvük mellett alkalma legyen kettő vagy akár több nyelvet is tanulniuk” [41].
- A természettudományos és műszaki kultúra fejlődésének további ösztönzése, amit a tanítási módszerek és gyakorlatok reformján keresztül kell elérni. Különösen fontos a fiatalok – elsősorban a lányok – motiválása arra, hogy természettudományos és műszaki tanulmányokat és pályát válasszanak.
- A vállalkozói készségek támogatásának folytatása, melynek eredménye a kreativitás és a kezdeményezőkézség fokozása egy, a tanterven átívelő megközelítés alapján. Emellett az iskoláknak lehetőséget kell biztosítani a vállalkozói szemléletet és készségeket fejlesztő tevékenységek folytatására.

Ezzel összefüggésben tovább kell fejleszteni az információs és kommunikációs technológiákkal kapcsolatos szolgáltatásokat, szélesebb körben kihasználva azok tanítási módszerekkel és szervezéssel és a tanulók fokozott bevonásával kapcsolatos lehetőségeit.

41 A Tanács 2002. február 14-i határozata a nyelvi sokszínűség és a nyelvtanulás a „2001 – A nyelvek éve Európában” célkitűzései megvalósításának keretén belüli támogatásáról (HL C 50. szám, 2002. február 23.)

Nyitott, vonzó és mindenki számára elérhető tanulási környezetek létrehozása

- Ösztönözni kell a pedagógusokat arra, hogy tanulási és tanítási módszereket változó szerepükhöz igazítsák. Ezzel kapcsolatban az infokommunikációs technológiák integrálása fontos szerepet játszhat a tanulók egyéni igényeihez alkalmazkodó innovatív és hatásos pedagógiai módszerek kidolgozásában.
- Ki kell dolgozni a képesítések és szaktudás rugalmas és nyitott rendszerét. Egy ilyen megközelítés támogatja az élethosszig tartó tanulást és azokat a megoldásokat, melyekkel az egyén elismertetheti a nem formális, illetve informális környezetben elsajátított tudást.
- Erősíteni kell a tájékoztató szolgálatok szerepét, minőségét és koordináltságát, hogy azok támogatni tudják a különböző életkorban és környezetben folyó tanulást, felruhazzák az állampolgárt a saját tanulása és munkája irányításához szükséges hatáskörrel, különösen azon keresztül, hogy könnyebbé válik számukra a tanulási lehetőségek és szakmai életutak elérése és végigjárása. Kellő mértékben figyelembe kell venni az egyéni igényeket és a különböző célcsoportok igényeit is.
- Minden szinten (nemzeti, regionális, helyi és ágazati) erősíteni kell a partnerséget, hogy a közös felelősség kontextusában megvalósuljon minden partner (intézmények, társadalmi partnerek, tanulók, pedagógusok, civil társadalom stb.) teljes körű bevonása a rugalmas, eredményes és a környezetük felé nyitott oktatási és képzési rendszerek fejlesztésébe.

A foglalkoztatásra vonatkozó iránymutatással és a Tanács élethosszig tartó tanulásról szóló határozatával összhangban a tagállamoknak fokozniuk kell az élethosszig tartó tanulásra vonatkozó koherens és átfogó stratégiáik kidolgozására és megvalósítására irányuló erőfeszítéseiket. Kívánatos lenne, ha ezek a stratégiák 2006-ra elkészülnének. A stratégiákat az érintett szereplők, ezen belül a társadalmi partnerek bevonásával kell kidolgozni úgy, hogy a rendszerek minden szintjére és dimenziójára (a formális és nem formálisra egyaránt) kiterjedjenek. Ezzel kapcsolatban a Tanács és a Bizottság várja az európai társadalmi partnerek éves beszámolóját „A szaktudás és képezítés egész életen tartó fejlesztését elősegítő fellépés kerete” [42] megvalósításáról.

42 A szaktudás és képezítés egész életen tartó fejlesztését elősegítő fellépés kerete, melyet aláírt az ETUC, UNICE/UEAPME és a CEEP, 2002. február 28.

2.2.2 Az erőfeszítések koncentrálása a hátrányos helyzetű csoportokra

A fiatal felnőtteknek, a magasan képzett dolgozóknak és az aktív munkavállalóknak van a legtöbb lehetőségük az egész életen át tartó tanulásra. Ők tudatában vannak tudásuk naprakészen tartásának előnyeivel, ezáltal motiváltabbak is.

Ezzel ellentétben a hátrányos helyzetű csoportok, például az írni-olvasni kevésbé tudók vagy az alacsonyabb képzettséggel rendelkezők, az idősebb munkavállalók, a perifériára szorultak, a hátrányos helyzetű negyedekben vagy elszigetelt régiókban élők, a tanulási nehézségekkel küzdők gyakran kevés információval rendelkeznek a tanulási és képzési lehetőségekről. Igényeikhez nem találnak megfelelő intézményeket és programokat. A versenyképesség és társadalmi kohézió Lisszabonban kitűzött céljaival összhangban arra kell törekedni, hogy az oktatásra és képzésre irányuló politikák hozzájáruljanak a társadalmi befogadás politikájának megvalósításához.

A Tanács „iskolai lemorzsolódásról és az iskolától való eltávolodásról” szóló határozatában megemlíti^[43], hogy az iskola elsődleges feladata, hogy a fiatalok törekvéseit támogatva és képességeikből a lehető legtöbbet kihozva mindegyiküknek eredményes képzést biztosítson. Szintén nagyon fontos az oktatás és képzés biztosította előnyök tudatosítása a hátrányos helyzetű csoportok körében, és a rendszerek vonzóbbá, elérhetőbbé és az igényekhez jobban igazodóvá tétele. Ezzel kapcsolatban a hangsúlyt a megelőzésre, a problémák korai felismerésére és a veszélyeztetettek egyéni nyomon követésére kell helyezni. A nemzetek élethosszig tartó tanulási stratégiái megvalósításának nyomon követése során a Közösségnek erre a szempontra különleges figyelmet kell fordítania.

2.2.3 Közös európai elvek és referenciák alkalmazása

Az európai referenciák és elvek kidolgozása hasznos segítség lehet a nemzeti politikák kidolgozásához. Bár az ilyen közös referenciák és elvek a tagállamok számára nem jelentenek kötelezettséget, a kulcsszereplők közti kölcsönös bizalomépítés eszközei és a reformok ösztönzői. Az oktatási és képzési rendszerekkel kapcsolatos célkitűzések munkaprogramja és a koppenhágai nyilatkozat megvalósításának keretében ilyen referenciák kidolgozása folyik pillanatnyilag az élethosszig tartó tanulás számos fontos szempontját illetően.

43 A Tanács 2003. november 25-határozata „Nytított tanulási környezet kialakítása az iskolában az idő előtti iskolaelhagyás megelőzése és leküzdése, valamint a fiatalok iskolától való eltávolodásának megelőzése és társadalmi befogadásának elősegítése érdekében” (HL C 295. szám, 2003. december 5.)

Ezek az alábbiakra vonatkoznak:

- a mindenki által elsajátítandó kulcskompetenciák meghatározása, melyek a későbbiekben lehetővé teszik az eredményes tanulást;
- az oktatók és pedagógusok új szerepének betöltéséhez szükséges kompetenciák és végzettségek meghatározása
- a minőségi mobilitás;
- a nem formális és informális tanulás beszámítása és elismerése
- pályorientációs szolgáltatások biztosítása;
- minőségbiztosítás a szakképzésben;
- az Európai Kreditviteli Rendszer a szakképzésben.

A közös európai referenciák és elvek kidolgozását a tagállamok helyzetét figyelembevételével és lehetőségeiket tiszteletben tartásával, nemzeti szinten megvalósítandó, kiemelt feladatként kell kezelni.

2.3 Az oktatás és a képzés Európájának megvalósítása

2.3.1 Egységes európai szakképesítési rendszer kidolgozása

Az európai munkaerőpiac a képzettségek elismerésére szolgáló közös európai keretrendszer nélkül nem lesz képes hatékony és olajozott működésre. Ez a kérdés komoly hatással van a társadalom és az állampolgárok életére egyaránt: az európai munkaerő-piaci esélyegyenlőség és az európai állampolgárság fejlesztése nagyban függ attól, hogy az európai polgárok mennyire lesznek képesek elismertetni diplomájukat és bizonyítványaikat az Unió valamennyi tagállamában. Az európai struktúrákban és szervezetekben megfigyelhető sokszínűségből adódóan, a tanulás eredményei és a programok vagy képzési időszakok során elsajátított szaktudás a képesítések leírásánál hivatkozásként használható szintek lehetnek.

Ennek az európai keretnek természetesen támaszkodnia kell az alap- és továbbképzés valamennyi szintjét lefedő nemzeti keretekre. A kölcsönös bizalom csak a kellően kompatibilis és hiteles minőségbiztosítási mechanizmusokból eredhet, melyek által elhárulhat az akadály a kölcsönös elismerés elől.

Ehhez kapcsolódóan Európa legkiemeltebb feladatai közé kell tartoznia a szakképzés közös minőségbiztosítási keretének (a koppenhágai nyilatkozat megvalósításának keretében történő) és a „minőségbiztosítás közösen elfogadott normái, eljárásai és irányelveinek a kidolgozása” [44] (a bolognai folyamathoz kapcsolódva, az oktatási és képzési rendszerekre vonatkozó célkitűzések munkaprogramjának keretében[45]).

2.3.2 A mobilitás fokozása az akadályok felszámolásán és a mobilitás aktív támogatásán keresztül

Az előző szakaszokban említett több fellépés – különösen az egységes európai szakképesítési rendszer kidolgozása – hozzájárul majd a mobilitás elősegítéséhez. A bolognai folyamattal összefüggésben a miniszterek nemrégiben elkötelezték magukat a mobilitás támogatása mellett, elsősorban olyan lépések megtételén keresztül, melyek lehetővé teszik a nemzetek által adott kölcsönök és ösztöndíjak hordozhatóságát. A mobilitásnak azonban továbbra is vannak adminisztratív és jogi akadályai, különösen ami a szaktudás és a képesítések elismerését illeti.

A tagállamoknak megfelelő intézkedéseket kell hozniuk ezeknek az akadályoknak a felszámolására. Emellett a tagállamoknak – a közösségi programok keretében és azokon túl – anyagi támogatást is kell nyújtaniuk, létre kell hozniuk a mobilitás minőségének javítására alkalmas szervezeti kereteket, és fejleszteniük kell a virtuális mobilitást – különösen az általános és középiskolákban. A tanulás vagy tanítás célját szolgáló mobilitást az oktatás minden szintjén fokozni kell, elsősorban a Közösség oktatási és képzési programjainak keretében. Különös figyelmet kell fordítani az oktatók és pedagógusok pályán belüli fejlődést biztosító mobilitására, valamint a szakképzésben részt vevők mobilitására.

44 „Az európai felsőoktatási térség megvalósítása”. A felsőoktatásért felelő miniszterek 2003. szeptember 19-én, Berlinben tartott miniszteri konferenciáján született közlemény.

45 3.5. célkitűzés: Az európai együttműködés megerősítése.

2.3.3 *Az európai dimenzió megerősítése az oktatásban*

Ötven évvel útnak indítása után az európai projekt még mindig nem számíthat az európai polgárok teljes érdeklődésére és támogatására. Főként az oktatási, képzési és ifjúsági, közösségi akciók és programok hatása révén történtek ugyan előrelépések, a közvélemény-kutatások mégis rendszeresen megerősítik az emberközpontú Európai Unió fontosságát[46].

Ez a kérdés volt az egyik központi kérdése az Unió jövőjével foglalkozó Konvent tevékenységének, melynek egyik legfontosabb célkitűzése volt közelebb hozni a polgárokhoz az európai integrációt. Az iskola egyik alapvető feladata, hogy megértesse a polgárokkal az európai integráció lényegét.

Valamennyi oktatási rendszernek biztosítania kell, hogy a diákjai középiskolai tanulmányaik végére megszerezzék azokat az ismereteket, melyek felkészítik őket az aktív európai állampolgár szerepére. Ez magában foglalja többek között a nyelvoktatás intenzitásának növelését az oktatás minden szintjén, valamint az európai dimenzió megerősítését a pedagógusképzésben és az alap- és középfokú oktatás tantervében.

46 „A közvélemény az Európai Unióban”, Eurobarométer 59 (2003. június). Az Európai Bizottság Sajtó és Kommunikációs Főigazgatósága

III. SZAKASZ – AZ „OKTATÁS ÉS KÉPZÉS 2010” RANGJÁNAK EMELÉSE

3.1 Az európai munkaprogram láthatóbbá tétele

Az „Oktatás és Képzés 2010” a nemzeti és a közösségi szinteken csak akkor hozhat eredményt, ha megkapja a lisszaboni stratégia egészében őt megillető helyet. A megvalósítás első két évéből levonható tanulságokból kiviláglik, hogy minden szinten szükség van az európai munkaprogram profiljának és rangjának emelésére. Annak érdekében, hogy az oktatás és képzés valóban a lisszaboni stratégia hajtóerejévé válhasson, a nemzeti politikák megfogalmazása során kellő mértékben figyelembe kell venni az „Oktatás és Képzés 2010”-ben foglaltakat.

A jövőben a tagországoknak – energiáik jobb kihasználása érdekében – az érintett partnerek és általánosságban a civil társadalom bevonásához kapcsolódóan csökkenteniük kell a deficitet, végül pedig nemzeti szinten növelniük kell az európai munkaprogram láthatóságát és hatásait. Folyamatos információs és értéknövelő akciókra lesz szükség nemzeti és közösségi szinten is.

3.2 A megvalósítás hatékonyságának javítása

- Alapvető fontosságú, hogy a lehető legjobban kihasználjuk az oktatás és képzés területéhez igazított nyitott koordináció módszerének valamennyi lehetőségét. Az „Oktatás és Képzés 2010” munkaprogram mellett, hogy igen összetett, jelentős humán és pénzügyi eszközöket mozgató meg, ezáltal lehetővé téve az együttműködés alapjainak lerakását. Az előttünk álló időszakban sor kerül majd a munkacsoportok mandátumának jobb meghatározására, a munkamódszerek racionalizálására és a szinergia erősítésére. Megfelelő formákat lehetne kidolgozni és alkalmazni egymás munkájának ellenőrzésére, mely lehetővé tenné, hogy országok kis csoportjai közösen dolgozzanak a számukra közös érdeket megtestesítő témákon.
- A tevékenység egészének hatása és láthatósága a különféle oktatási és képzési témájú kezdeményezések következetességétől is függ. 2006-ra meg kell valósulnia a szakképzéssel, élethosszig tartó tanulással és a mobilitással kapcsolatos európai szintű fellépés beépítésének (azaz a koppenhágai nyilatkozat prioritásainak és nyomon követésének, az élethosszig tartó tanulásra vonatkozó tanácsi határozat végrehajtásának és a mobilitásra vonatkozó ajánlás és cselekvési terv megvalósításának).

Az „Oktatás és Képzés 2010” munkaprogramban részt vevő 31 országnak szoros koordinációt kell biztosítania a bolognai folyamattal is. Általános értelemben, az integrálatlan, párhuzamos akciók a jövőben egyre kevésbé lesznek elfogadottak, legyen szó akár a felsőoktatásról, akár a szakképzésről, kivéve, ha az egyéni fellépés nyilvánvalóan igényesebb és hatékonyabb.

- Az eddig elvégzett munka lehetővé tette azoknak a kulcsfontosságú területeknek a meghatározását, melyek – a célok megvalósulását mérő - összehasonlítható és mérhető adathiányosságokkal küszködnek. Javítani kell a már meglévő indikátorok minőségét és összehasonlíthatóságát, különösen az élethosszig tartó tanulás területén, és rendszeresen felül kell vizsgálni ezeket az indikátorokat. Prioritásokat kell megfogalmazni meghatározott számú új indikátor kifejlesztésére, mindvégig figyelemmel kísérve az e területeken aktívan tevékenykedő többi intézmény által elért eredményeket. Az indikátorokkal foglalkozó munkacsoport és a felállított többi munkacsoport felkérést kap arra, hogy 2004. végére tegyen javaslatot a kidolgozásra kerülő korlátozott számú új indikátorra és azok kidolgozásának módozataira. Ezek alapján fogja a Bizottság benyújtani a Tanácsnak megfontolásra az új indikátorok felsorolását. A következő területekre kell különleges figyelmet fordítani: kulcskompetenciák – különösen a tanulás tanulása, a befektetések hatékonysága, infokommunikáció, mobilitás, felnőttképzés és szakképzés.

3.3 Az együttműködés és az előrehaladás folyamatos ellenőrzésének megerősítése

A kialakult lendület fenntartása érdekében a Tanács és a Bizottság úgy véli, hogy lényegessé vált az oktatási és képzési rendszerekre vonatkozó közös célkitűzések megvalósítása felé tett előrelépés rendszeres nyomon követése. Ez jelentős előrelépést jelent majd az oktatásban és képzésben a nyílt koordinációs módszer hatása és hatékonysága terén. Ugyanakkor egy ilyen nyomon követési mechanizmus kialakításánál ügyelni kell a túlzott bürokrácia elkerülésére.

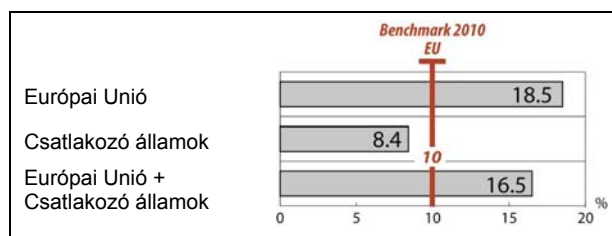
A Tanács és a Bizottság két évente (azaz 2006-ban, 2008-ban és 2010-ben) közös jelentést fog benyújtani az Európai Tanács tavaszi ülésének az oktatási és képzési rendszerekre irányuló célkitűzések munkaprogramjának („Oktatás és Képzés 2010”) megvalósításáról. Ehhez a tagállamoknak tájékoztatniuk kell a Bizottságot a nemzeti szinten tett intézkedésekről és a közös célkitűzések elérése felé tett előrelépésről. Amennyire lehetséges, ezt a tájékoztatást az európai foglalkoztatási és társadalmi befogadási politikák jelentési folyamatainak keretében kell megtenni.

A tagállamok által közölt információknak tükrözniük kell a reformokat irányító prioritásokat és az egyes országok sajátos helyzetével összehangolt nemzeti szintű fellépést . Ez a jelentés helyettesíti majd a jelenleg a mobilitási cselekvési terv végrehajtásáról és a Tanács élethosszig tartó tanulásról szóló határozatának nyomon követéséhez kért konkrét jelentéseket. Az integrált megközelítéssel összhangban ezeknek az információknak a koppenhágai nyilatkozat megvalósítására és a bolognai folyamat egyes aspektusaira is ki kell terjedniük.

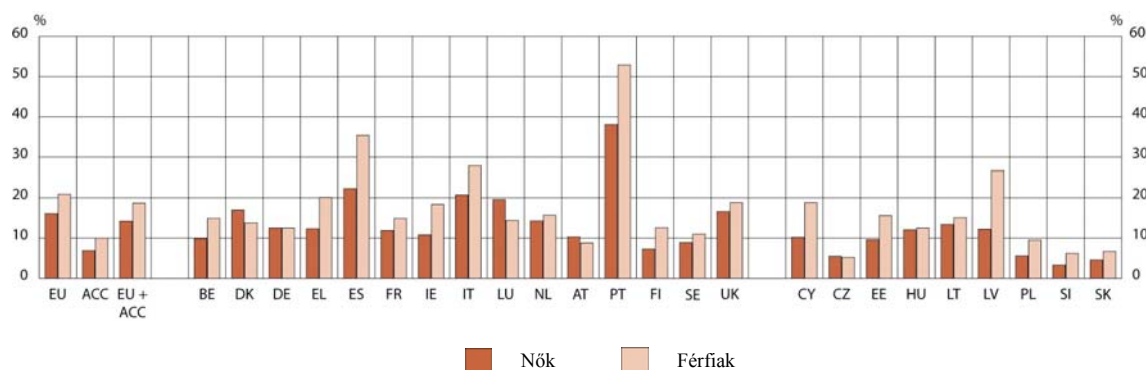
STATISZTIKAI MELLÉKLET

ISKOLAI LEMORZSOLÓDÁS

A 18-24 év közötti alsó középfokú végzettségű, jelenleg oktatásban nem részesülő lakosság aránya, 2002



Adatok forrása: Eurostat, Munkaerő felmérés



	BE	DK	DE	EL	ES	FR	IE	IT	LU	NL	AT	PT	FI	SE	UK
Összesen	12,4	15,4	12,5	16,1	29,0	13,4	14,7	24,3	17,0	15,0	9,5	45,5	9,9	10,0	17,7
Nők	9,9	17,0	12,5	12,3	22,3	11,9	10,8	20,7	19,6	14,3	10,3	38,1	7,3	8,9	16,6
Férfiak	14,9	13,8	12,5	20,1	35,4	14,9	18,4	27,9	14,4	15,7	8,8	52,9	12,6	11,0	18,8
	EU	CSATL. L.	EU + CSATL.												
Összesen	18,5	8,4	16,5												
Nők	16,1	6,9	14,2												
Férfiak	20,9	10	18,7												
	CY	CZ	EE	HU	LT	LV	PL	SI	SK						
Összesen	14,0	5,4	12,6	12,3	14,3	19,5	7,6	4,8	5,6						
Nők	10,2	5,5	9,6	12,1	13,4	12,2	5,6	3,3	4,6						
Férfiak	18,8	5,2	15,6	12,5	15,1	26,7	9,5	6,2	6,7						

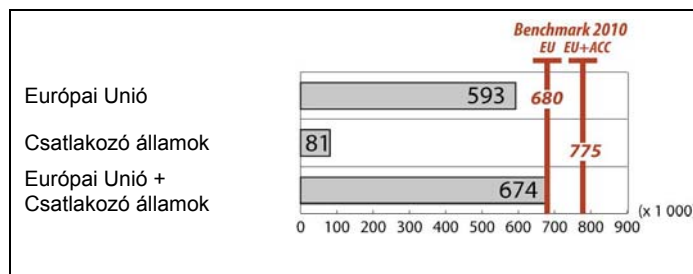
Adatok forrása: Eurostat, Vizsgálat a munkaerőről

Megjegyzés: Az Egyesült Királyság adatai provizórikusak. Málta: nincs adat.

A lemorzsolódók átlagos aránya az Unión belül jelenleg 18,5%. A csatlakozó országokban csak a fiatalok 8,4%-a hagyja el az iskolarendszert úgy, hogy csak a középfokú oktatás első ciklusát fejezte be. Ezek az országok tehát kedvezőbb eredményeket mutatnak, mint az Unió tagállamai, az iskolarendszert túl korán elhagyó fiatalok százalékos arányát tekintve. Bizonyos országokban a kilencvenes évek elejétől fogva ezeknek a diákoknak az aránya folyamatosan csökkenő tendenciát mutatott. Ez jellemző például Görögországra, Franciaországra és Luxemburgra. Dániában és Portugáliában azonban a kilencvenes évek elején tapasztalt csökkenés az évtized második felében megfordult, amelynek következtében az iskolarendszert korán elhagyó fiatalok száma újra elérte a kilencvenes évek elejére jellemző szintet.

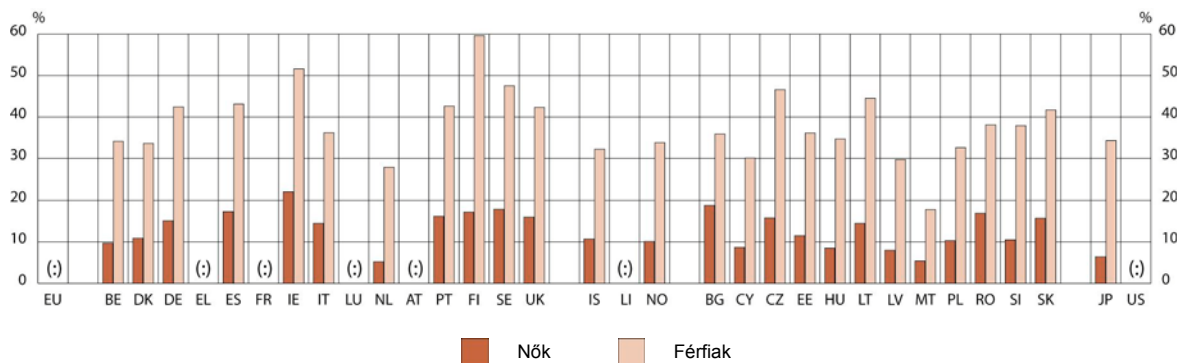
MATEMATIKAI, TERMÉSZETTUDOMÁNYOS ÉS MŰSZAKI DIPLOMÁVAL RENDELKEZŐK

A matematikai, természettudományos és műszaki felsőoktatásban (ISCED 5A, 5B és 6) diplomát szerzők száma, 2001



Forrás : Eurostat, UOE

A matematikai, természettudományos és műszaki képzésre beiratkozott hallgatók száma a felsőoktatásban részt vevő összes hallgató arányában (ISCED 5A, 5B és 6), 2001



	EU	BE	DK	DE	EL	ES	FR	IE	IT	LU	NL	AT	PT	FI	SE	UK
Összesen	(:)	21,2	20,8	29,1	(:)	29,5	(:)	35,5	24,0	16,8	16,5	(:)	27,5	36,8	30,0	27,9
Nők	(:)	9,7	10,9	15,1	(:)	17,3	(:)	22,1	14,5	(:)	5,2	(:)	16,2	17,2	17,9	16,0
Férfiak	(:)	34,1	33,6	42,4	(:)	43,1	(:)	51,6	36,2	(:)	28,0	(:)	42,6	59,6	47,5	42,3

	IS	LI	NO	BG	CY	CZ	EE	HU	LT	LV	MT	PL	RO	SI	SK	JP	US
Összesen	18,7	(:)	19,8	26,2	17,7	31,3	21,3	20,4	26,6	16,3	11,0	19,9	26,9	22,5	28,3	21,9	(:)
Nők	10,7	(:)	10,1	18,8	8,7	15,8	11,5	8,5	14,5	8,0	5,4	10,3	16,9	10,5	15,7	6,4	(:)
Férfiak	32,2	(:)	33,8	35,9	30,1	46,6	36,1	34,7	44,5	29,7	17,8	32,6	38,1	37,9	41,7	34,3	(:)

Forrás: Eurostat, UOE

Kiegészítő jegyzetek: DK, FR, IT, L, FI, UK és CY: 2000-es adatok. Görögország: Nincs adat. Az Egyesült Királyság adatai provizórikusak.

A rendelkezésre álló adatok^[47] azt mutatják, hogy a Tizenötök Európájának 2010-ig évente közel 90 000-rel kell növelnie a matematikai, természettudományi és műszaki diplomásainak a számát. A 2004-es bővítés után természetesen megnő az európai referenciaszint és a Huszonötök Európája már évente 100 000-rel lesz kénytelen növelni az e szakterületeken diplomát szerzők számát.

Megvizsgálva az e tárgyakra jellemző arányokat, a felsőoktatás egészére jellemző számokkal összehasonlítva világosan kiderül, hogy amint azt a Tanácsnak az európai referenciaszintekre vonatkozó összegzése is aláhúzza, a férfi-nő arány kérdése alapvető fontosságú. Írország az egyetlen tagállam, ahol a nők aránya ezeken a területeken eléri a 20%-ot. Ezzel szemben Hollandiában és Belgiumban az arányuk nem éri el a 10%-ot. Ugyanez jellemző egyes csatlakozó államokra is (Ciprus, Magyarország, Lettország, Málta). A férfiak és nők közötti egyensúly javítása ezeken a területeken hozzájárulhat a diplomások összlétszámának növeléséhez is.

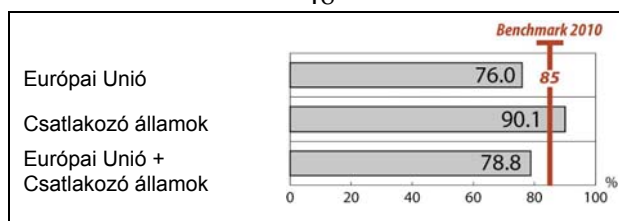
A férfiak részvételét vizsgálva azt tapasztalhatjuk, hogy Finnországban és Írországban ezek a szakok a legnépszerűbbek a férfiak körében (részvételi arányuk több mint 50%). Az e szakokra jellemző országonkénti igen eltérő részvételi arányok az összes matematikai, természettudományos és műszaki diplomát szerző százalékos arányában is megmutatkozik.

47 A diploma-adatok, ideértve a nemenkénti megoszlást, jelenleg nem hasonlíthatók össze, mert egyes országok ugyanazt a diplomát két helyen is beszámítják.

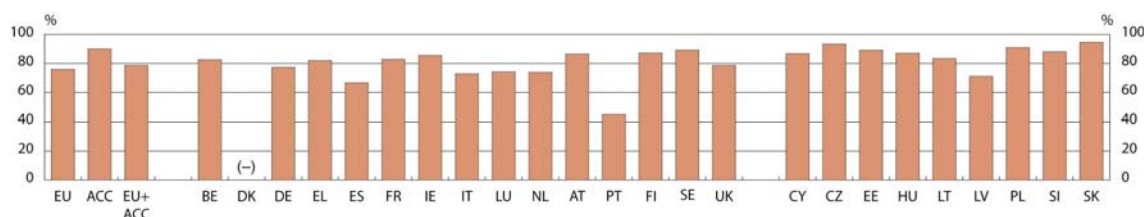
A FELSŐ KÖZÉPFOKÚ TANULMÁNYOK BEFEJEZÉSE

A legalább felső középfokú végzettséggel rendelkező 22 éves fiatalok százalékos aránya (ISCED 3), 2002

48



Forrás: Eurostat, Munkaerő felmérés



BE	DK	DE	EL	ES	FR	IE	IT	LU	NL	AT	PT	FI	SE	UK		
82,6	(-)	77,4	82,1	66,6	82,9	85,6	72,9	74,2	73,9	86,5	44,9	87,3	89,3	78,7		
EU	CSATL, L	EU + CSATL, L						CY	CZ	EE	HU	LT	LV	PL	SI	SK
76,0	90,1	78,8						86,9	93,4	89,2	87,2	83,5	71,2	91,0	88,1	94,6

Forrás: Eurostat, Munkaerő felmérés, 2002

Megjegyzések:

(1) Dániában a 22 évesekre vonatkozóan nincsenek összehasonlítható adatok. Az iskolai végzettség strukturális indikátora azonban azt mutatja, hogy Dániában a 20-24 évesek 79,6%-a legalább felső középszintű végzettséggel rendelkezik (2002).

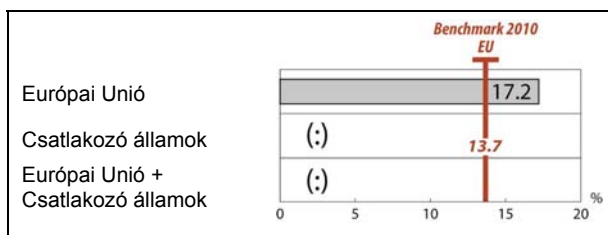
(2) Az Egyesült Királyság adatai provizórikusak. Málta: nincs adat.

Jelenleg az átlagos uniós szint 76%. Egyes államok csak nagyon kis mértékben tudták javítani ezt a mutatót, ugyanakkor mások, például Portugália, jelentős előrelépést értek el. Az Unió tagországai és a csatlakozó országok összevont átlaga azt mutatja, hogy a 22 éves fiatalok csaknem 79%-a lezárta legalább a középfokú oktatás második ciklusát. Több uniós tagország (Belgium, Franciaország, Görögország, Írország, Ausztria, Finnország és Svédország) esetében ez a szám meghaladja a 80%-ot. Portugália azonban a legalacsonyabb mutatóval rendelkezik (45%), esetében azonban értékelni kell az elmúlt években tapasztalt igen gyors emelkedést is. A csatlakozó országokban a felső középfokú végzettséget megszerzők arányának átlaga 90,1%. Valamennyi csatlakozó ország esetében az uniós átlaghoz mérhető, sőt azt meghaladó számokat találunk a felső szintű középfokú tanulmányok befejezésével kapcsolatban. Érdemes kiemelni Szlovákia (94,6%), Csehország (93,4%) és Lengyelország esetét (91,0%).

48 Az itt bemutatott indikátor kiválasztása a Tanács által elfogadott referenciaszintnek megfelelően történt, mely a 22 évesekre vonatkozik. Ezt a mutatót azonban az EUROSTAT csak korlátozott értékűnek tekinti, mert a munkaerő felmérés részeként csak viszonylag kis mintán alapul. A szóban forgó referenciaszint figyelemmel követése céljából ezt a mutatót együtt kell használni a tanulmányok elvégzésére vonatkozó strukturális indikátorral, mely a 20 és 24 év közötti népesség azon részének százalékos arányát veszi figyelembe, akik legalább a középfokú oktatás felső szakaszát elvégezték.

KULCSKOMPETENCIÁK

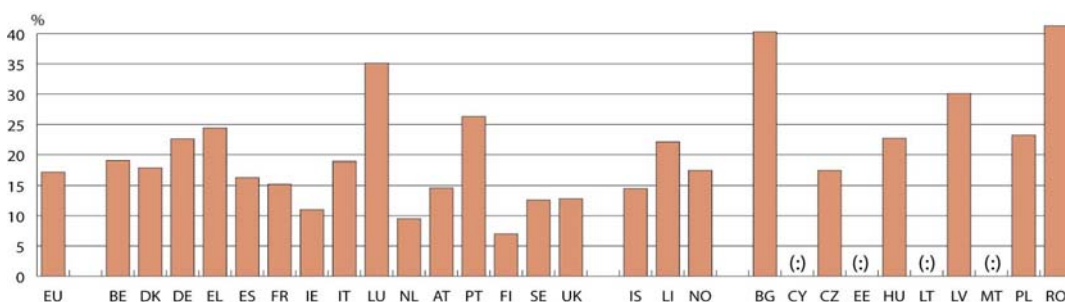
A PISA olvasási skála 1-es szintjének megfelelő kompetenciával rendelkező vagy annál rosszabbul teljesítő tanulók százalékos aránya, 2000



Forrás: OECD, PISA adatbázis, 2000 49

Magyarázó jegyzet:

Az EU 2010-ig elérendő célkitűzése szerint a 2000-es évhez viszonyítva 20%-kal kellene csökkennie a rossz olvasási képességgel rendelkező 15 éves fiatalok számának. 2000-ben az 1. szintnek megfelelően vagy annál rosszabbul olvasó 15 éves diákok aránya az Európai Unióban 17,2% volt. Ennek megfelelően a referencia-szintet 13,7%-ban határozták meg.



EU	B	DK	D	EL	E	F	IRL	I	L	NL	A	P	FIN	S	UK	
17,2	19,0	17,9	22,6	24,4	16,3	15,2	11,0	18,9	35,1	9,5	14,6	26,3	7,0	12,6	12,8	
IS	LI	NO	BG	CZ	EE	CY	LV	LT	HU	MT	PL	RO	SI	SK	JP	US
14,5	22,1	17,5	40,3	17,5	(:)	(:)	30,1	(:)	22,7	(:)	23,2	41,3	(:)	(:)	10,1	17,9

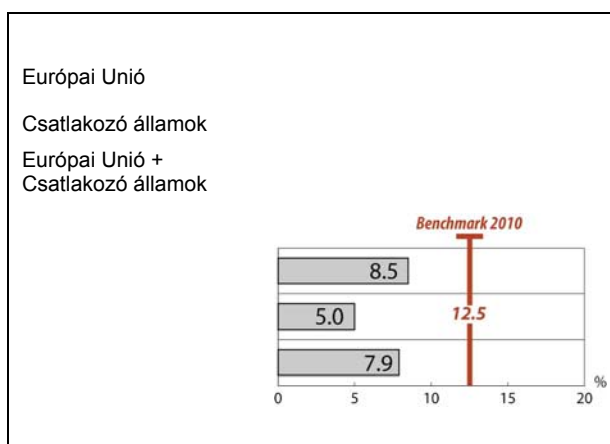
Forrás: OECD, PISA adatbázis, 2000

A táblázat azt mutatja, hogy a tagországok átlagos teljesítménye szerint a 15 éves diákok 17,2%-a ér el rossz eredményt. A Tanács által elfogadott mérföldkő értelmében ezt az arányt 20%-kal kell csökkenteni ahhoz, hogy 2010-re elérjük a 13,7%-ot. Finnországban, Hollandiában, Írországban, Ausztriában, Svédországban és az Egyesült Királyságban a 15 éves diákoknak kevesebb mint 15%-a ért el rossz eredményt a PISA olvasási kompetencia-felmérésén. Az Unió többi tagországában azonban ez a szám magasabb. Németországban, Görögországban és Portugáliában a diákok több mint 20%-ánál tapasztaltak rossz eredményt. Ezen a területen ki kell emelni egyes tagjelölt országok teljesítményét, mely meghaladhatja akár a 40%-ot is.

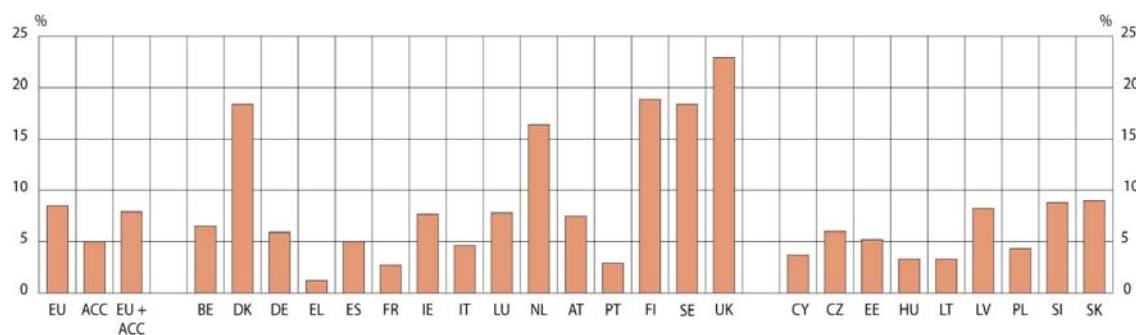
49 Hollandia adatait csak részben tartalmazta az OECD PISA jelentése, mert Hollandiában a válaszadók aránya nem érte el a megkövetelt 80%-os szintet.

RÉSZVÉTEL AZ EGÉSZ ÉLETEN ÁT TARTÓ TANULÁSBAN

Az adatfelvétel négy hetében valamilyen oktatásban vagy képzésben részt vevő 25-64 évesek százalékos aránya (2002)



Forrás: Eurostat, Munkaerő felmérés



	BE	DK	DE	EL	ES	FR	IE	IT	LU	NL	AT	PT	FI	SE	UK
Összesen	6,5	18,4	5,9	1,2	5,0	2,7	7,7	4,6	7,8	16,4	7,5	2,9	18,9	18,4	22,9
Nők	6,3	20,7	5,6	1,1	5,4	3,0	8,8	4,7	6,6	15,9	7,4	3,3	21,4	21,2	26,8
Férfiak	6,8	16,1	6,2	1,2	4,5	2,4	6,5	4,5	9,1	16,9	7,6	2,4	16,5	15,6	19,3

	EU	CSATL. L.	EU + CSATL.		CY	CZ	EE	HU	LT	LV	PL	SI	SK
Összesen	8,5	5,0	7,9		3,7	6,0	5,2	3,3	3,3	8,2	4,3	8,8	9,0
Nők	9,2	5,4	8,5		3,8	5,8	6,7	3,7	4,2	10,9	4,7	9,2	9,4
Férfiak	7,9	4,5	7,3		3,6	6,2	3,6	2,9	2,3	5,2	3,9	8,4	8,7

Forrás: Eurostat, Munkaerő felmérés

Megjegyzés: FR: az oktatásról és a képzésről gyűjtött adatok nem a felmérést megelőző 4 hetes időszakból származnak, mint más országokban. Gyűjtésük időpontjában a felmérés már folyt. További megjegyzés: Málta: nincs adat.

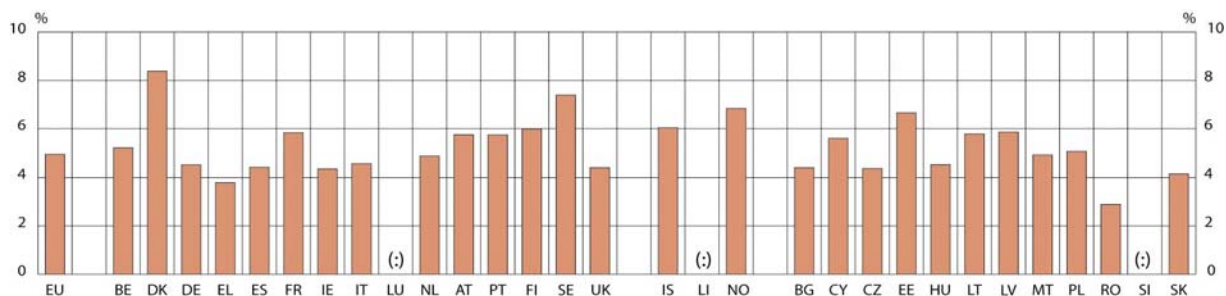
Az EU-ra jellemző átlag 8,5%, ami azt jelenti, hogy egy egész hónap folyamán 100-ból 8-9 személy vett részt oktatási vagy képzési tevékenységben [50]. A Tizenötök esetében ez a tendencia stabil volt ez elmúlt négy esztendőben. Némi romlás várható azonban a bővítés

50 A Bizottság jelenleg készíti a felnőttoktatási felmérést. A felmérésre vonatkozó végleges javaslat – mely a jelenleg a módszertanon dolgozó Akciócsoport ajánlásain alapul majd – benyújtására 2004 végén kerül sor. A felnőttoktatási felmérés várhatóan átfogóbb adatokat szolgáltat majd az élethosszig tartó tanulásban való részvétel mértékét.

következtében, mivel a csatlakozó országokra vetítve az átlagos adatot 2002-ben 5%-ra becsülik. Ez a szám országtól függően jelentősen eltérhet. A négy legjobb teljesítményt nyújtó állam az Egyesült Királyság, Svédország, Finnország és Dánia, tőlük alig marad el Hollandia. A legjobb teljesítményt nyújtó országok százalékos aránya magasabb 20%-nál, miközben egyes tagországoknál és csatlakozó országoknál ennél lényegesen alacsonyabb számot mértek.

A HUMÁN ERŐFORRÁS RÁFORDÍTÁSOK

1. Oktatási közkiadások a GDP százalékában, 2000-ben



EU-15	EU + CSATL.	BE	DK	DE	EL	ES	FR	IE	IT	LU	NL	AT	PT	FI	SE	UK
4,94	4,94	5,21	8,38	4,53	3,79	4,43	5,83	4,36	4,58	(:)	4,87	5,75	5,74	5,99	7,39	4,41

IS	LI	NO	ACC	BG	CY	CZ	EE	HU	LT	LV	MT	PL	RO	SI	SK
6,04	(:)	6,84	4,86	4,41	5,60	4,38	6,66	4,54	5,78	5,86	4,91	5,06	2,89	(:)	4,15

Forrás: Eurostat, UOE

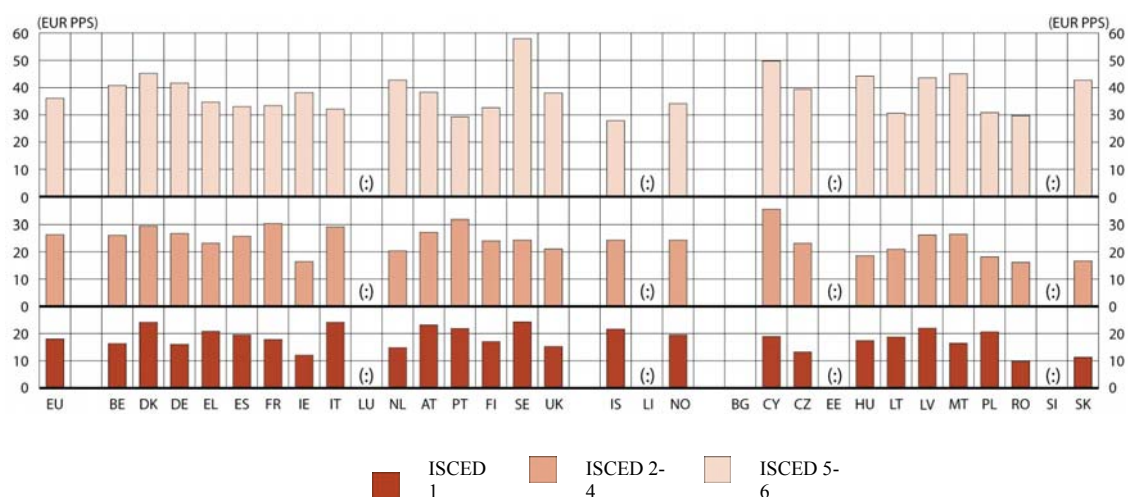
Az adatok világosan mutatják, hogy az oktatásra és képzésre fordított kiadásoknak a GDP-ből való részesedése terén komoly különbségek tapasztalhatóak az egyes országok között. Dániában és Svédországban ezek a kiadások elérik a GDP több, mint 7%-át. Bizonyos országok esetében a GDP 5-6%-át teszik ki (Belgium, Franciaország, Ausztria, Portugália és Finnország). Németországban, Görögországban, Spanyolországban, Olaszországban, Írországban, Hollandiában és az Egyesült Királyságban azonban ez a szám alacsonyabb 5%-nál. A csatlakozó országok esetében is jelentős költségvetési fejezetet képeznek az oktatási kiadások. Észtországban és Litvániában az oktatási célú kiadások elérik a GDP 6%-át, Cipruson, Lettországban és Lengyelországban a GDP 5-6%-át teszik ki.

1995 és 2000 között a GDP arányában számolt oktatási ráfordítások enyhe csökkenését tapasztalhattuk. Az egyetlen számottevő növekedést Görögországban mérték, miközben Írországban, Finnországban és az Egyesült Királyságban tapasztalták a legnagyobb visszaesést[51]. Tekintetbe kell venni a demográfiai helyzet alakulását is, hiszen az oktatási kiadások nagy része a fiatalokra vonatkozik, és a 25 év alatti korosztály aránya 1,5 százalékponttal csökkent az EU-ban 1995 és 2000 között. Az adatok azt mutatják, hogy nő az oktatásban részt vevő fiatalok aránya, csakúgy mint az általuk megszerzett képesség szintje.

51 Ezt a megjegyzést annyiban kell árnyalni, hogy Írország és Franciaország esetében ez a GDP gyors növekedésének tudható be. Írországban például 1993. és 2000. között összegükben megduplázódtak az oktatásra fordított kiadások, miközben a GDP 140%-kal nőtt (nominális érték). Ennek következtében a mutató annak ellenére romlott, hogy a kiadások abszolút értéke gyorsan nőtt.

2. Az egy tanulóra/hallgatóra jutó összes ráfordítás az oktatási intézményekre az oktatás különböző szintjein, az egy főre jutó GDP százalékában (2000)

A mutató szerint, az egy tanulóra/hallgatóra jutó GDP arányos összes ráfordítást tekintve a csatlakozó országok szinte ugyanazon a szinten teljesítenek, mint a jelenlegi tagállamok. Belgiumban, Dániában, Németországban, Hollandiában és Svédországban az egy tanulóra/hallgatóra jutó összes felsőoktatási ráfordítás a GDP több mint 40%-a. Ugyanez figyelhető meg Ciprus, Magyarország, Lettország, Málta és Szlovákia esetében. Az egy tanulóra/hallgatóra jutó GDP arányos összes ráfordítás a középfokú oktatásban Franciaország és Portugália esetében a legalacsonyabb (30%). Ugyanez figyelhető meg Ciprusnál. Az alapfokú oktatásban az egy tanulóra/hallgatóra jutó GDP arányos összes ráfordítás 20% felett van Dániában, Görögországban, Olaszországban, Ausztriában, Portugáliában, Svédországban, Lettországban és Lengyelországban.



	EU	BE	DK	DE	EL	ES	FR	IE	IT	LU	NL	AT	PT	FI	SE	UK
ISCED 5-6	36,1	40,8	45,3	41,7	34,7	33,0	33,3	38,1	32,2	:	42,8	38,3	29,3	32,6	57,8	38,0
ISCED 2-4	26,3	26,1	29,5	26,8	23,2	25,7	30,3	16,4	29,2	:	20,3	27,1	31,7	24,0	24,2	21,0
ISCED 1	18,0	16,3	24,2	16,1	20,9	19,5	17,8	12,1	24,2	:	14,8	23,1	21,9	17,1	24,2	15,2

	IS	LI	NO	EU+CSA TL.	CSAT L.	BG	CY	CZ	EE	HU	LT	LV	MT	PL	RO	SI	SK
ISCED 5-6	27,9	(:)	34,2	36,6	35,4	(:)	49,9	39,4	(:)	44,1	30,6	43,6	45,0	30,8	29,7	(:)	42,7
ISCED 2-4	24,3	(:)	24,3	26,1	20,1	(:)	35,5	23,1	(:)	18,5	20,9	26,2	26,4	18,1	16,2	(:)	16,6
ISCED 1	21,6	(:)	19,5	17,4	18,3	(:)	19,0	13,2	(:)	17,4	18,7	22,0	16,4	20,6	9,9	(:)	11,3

Forrás: Eurostat, UOE.